

HENRIKSSON, JOHANNES

Plägseder och skrock : bland Dalslands allmoge fordomags, jemte en samling sagor, gåtor, ordspråk, folkvisor och lekar från nämnda landskap : upptecknade af J. Henriksson

Utg:n
1889

EOD - Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 12 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
 - Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
 - *Sök*:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
 - *Klipp & klistra*:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).
- *Ej tillgängligt i varje e-bok.

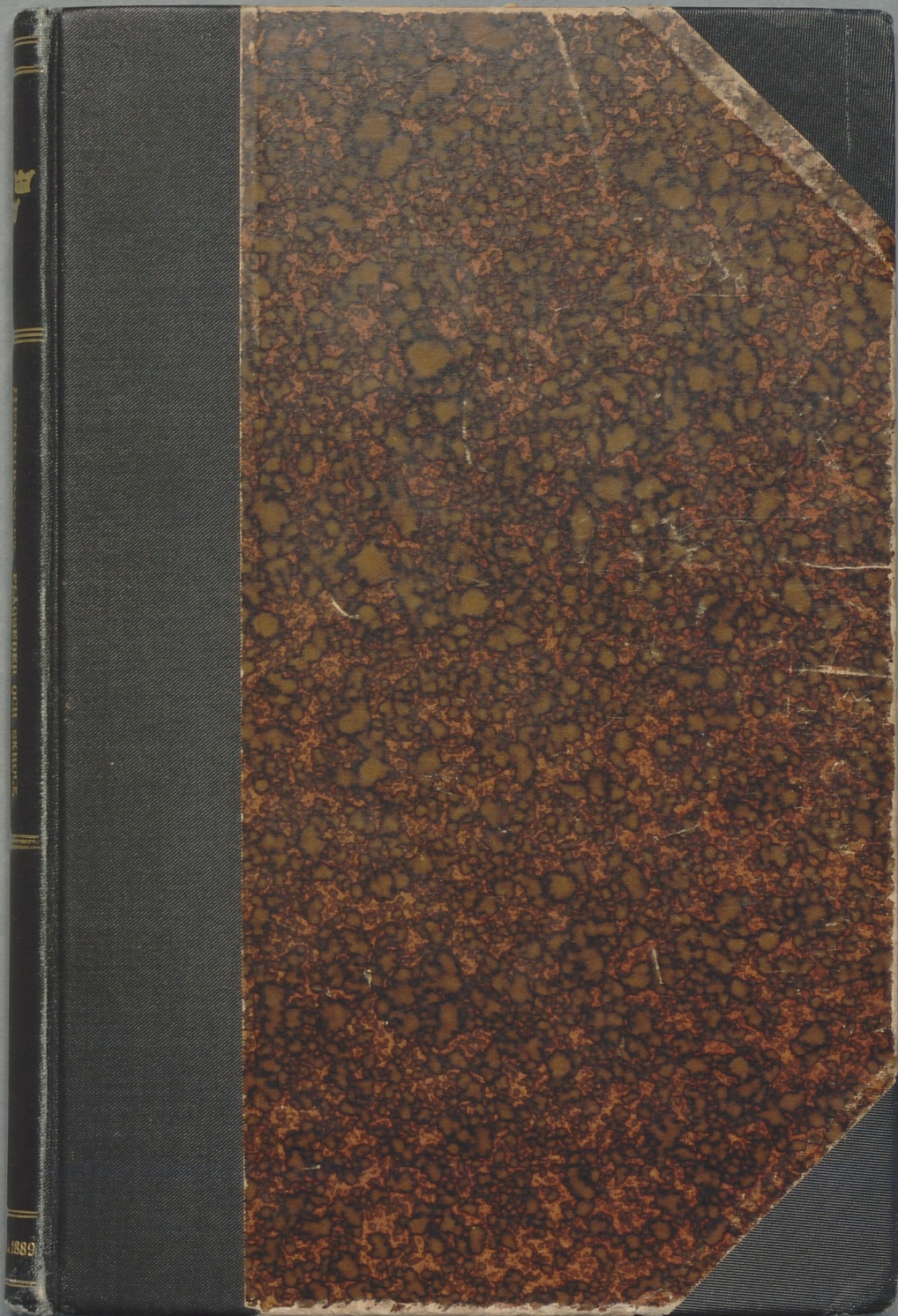
Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkor för användning: <https://books2ebooks.eu/csp/sv/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 40 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Sök böcker tillgängliga för den här tjänsten: <https://search.books2ebooks.eu>
Mer information finns tillgängliga via <https://books2ebooks.eu> boken.

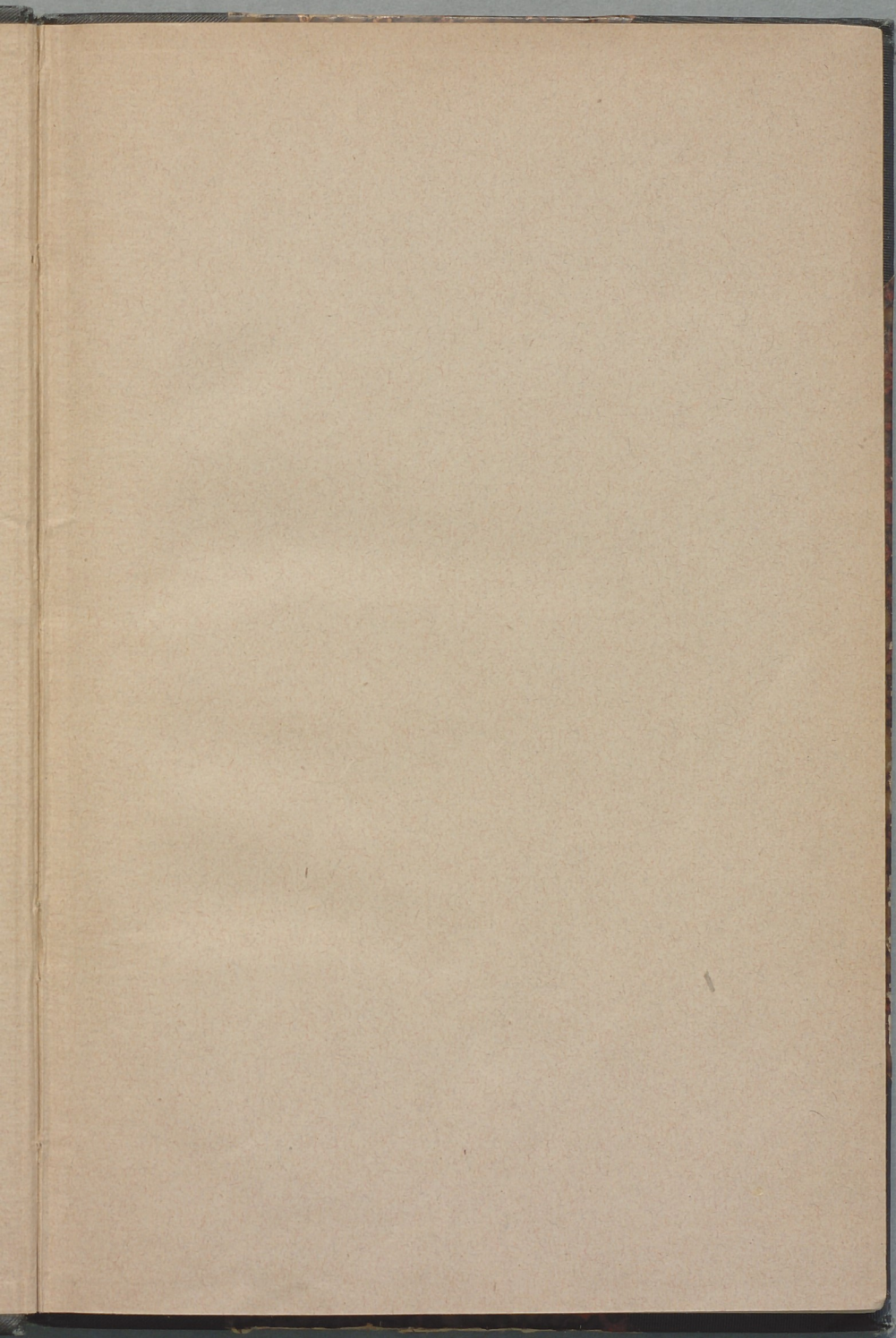
1889

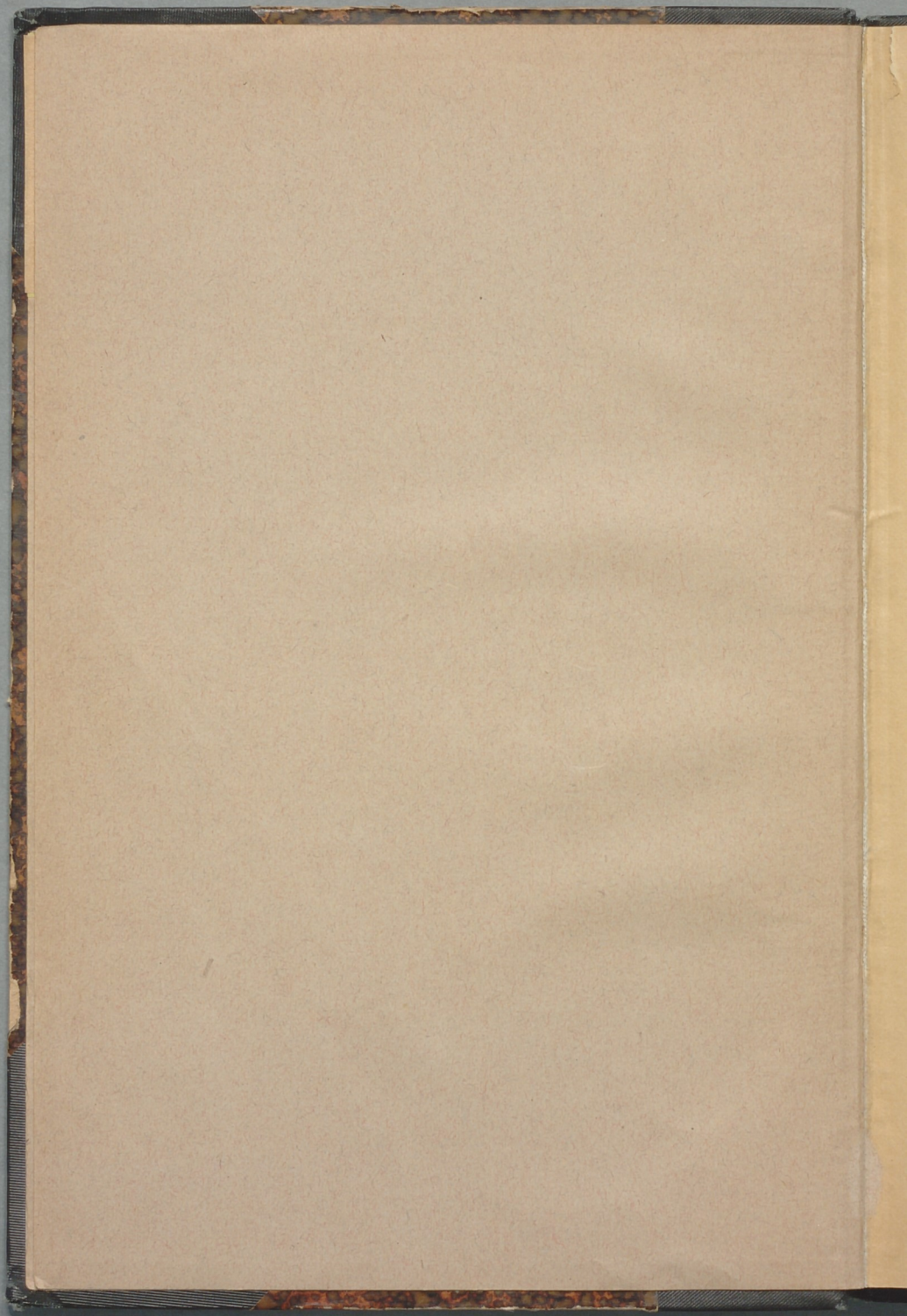
27. KUNSTGEWERBEMUSEUM BERLIN

1889

Kungl. Biblioteket
STOCKHOLM

Folklitt.
Allm.

PLÄGSEDER OCH SKROCK

BLAND DALSLANDS ALLMOGE FORDOMDAGS

JEMTE EN SAMLING

SAGOR, GÅTOR, ORDSPRÅK,

FOLKVISOR OCH LEKAR

FRÅN NÄMDA LANDSKAP.

UPPTECKNADE

AF

J. HENRIKSSON.

PÅ UTGIFVARENS FÖRLAG.

PLÅGSRIDDER OCH SKRÖCK

FRÅN BEKÄNDE ÅR 1700

AV

SÄGOR, GÄTOR, OGDAR

FRÅN ÅR 1700

AV

AV

J. HENRIKSSON

IN

PLÄGSEDER OCH SKROCK

BLAND DALSLANDS ALLMOGE FORDOMDAGS

JEMTE EN SAMLING

SAGOR, GÅTOR, ORDSPRÅK,

FOLKVISOR OCH LEKAR

FRÅN NÄMDA LANDSKAP.

UPPTECKNADE

AF

J. HENRIKSSON.

JAMA
PÅ UTGIFVARENS FÖRLAG.

PLÄGSEDER OCH SKROCK

BLAND DALSLANDS ALLMOGE FORDOMDAGS

JEMTE EN SAMLING

SAGOR, GÄTOR, ORDSPRÅK,

FOLKVISOR OCH LEKAR

FRÅN NÅMÅ LANDSKAP

UTGIFVEN

AF

J. HENRIKSSON

ÅMÅL.

AX. POLHEIMERS BOKTRYCKERI

1889.

Innehåll.

I.

Plägseder och skrock:

	Sid.
Vid boskapsskötseln	3
„ vissa högtider	8
„ åkerbruket	11
„ hvarjehanda andra tillfällen	12

II.

Sagor och sägner :

Björn å vargen, som stal smöret	34
De tre Brittera	48
Den besynnerliga kvarna	61
Den elacka stegmora	19
Den glupska käringa	23
Den halfve karlen	64
Den röa käringa å hennes fångar	51
Det vilsekomna barnet	53
Grisemagen å tjuvfvemagen	56
Hvarför skatan skrattar, då hon ser katten	48
Karn mä dä gröna skägget	62
Karn som hade möte mä skam	63
Katta å hennes räddare	17
Late Ere	73
Lejonet, vilthun, falken å möra	24
Pelsarubb	69
Presten som va hossen öfver skam	75
Sjöroas son	41
Skabbkart	89
Skam å Titta Grå	58
Spelmanen	21
Tiggaregobben	57
Torparn å dån	35

	Sid.
Tummeliten	44
Vallhålingen å jätten	38
Östan för väder, vestan för vind och söder under solen	29
Östavind, Vestavind och Brystäl	77

III.

Gåtor.	96
----------------	----

IV.

Ordspråk.	99
-------------------	----

V.

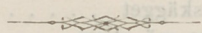
Folkvisor.

På kongsgårn	105
Riddare Tyne	106

VI.

Lekar:

Det brinner ett ljus	111
Det gångar två herrar i snögen	111
Gullbandet	112
Öppene står både portar och lucker	113

Föreliggande lilla arbete, som för tio år sedan påbörjades, har i följd af vissa förhållanden först under innevarande år hunnit fullbordas. Det förtjenstfulla verk af Aug. Bondeson, "Historiegubbar på Dal", som under tiden tillkommit, gjorde utg. till en början tvehågsen, om han skulle våga framlägga sitt obetydliga opus för allmänheten; men tanken derpå, att det möjligen kunde vara af något intresse att bevara äfven dessa få drag ur våra förfäders lif och föreställningssätt, bestämde honom ändtligen därför.

Mätte blott den ärade läsaren icke fästa sig allt för mycket vid framställningssättet, som helt visst torde lemna åtskilligt öfrigt att önska.

Till alla dem, som på ett eller annat sätt främjat företaget, stannar utgifvaren i den största förbindelse.

Mellerud i december 1888.

J. Henriksson.

PLÄGSEDER

OCH

SKROCK.

PLÄGSEDER

OCH

SKROCK.

I. Vid boskapsskötseln.

För att husdjuren måtte trivas och frodas, en sak som för egaren var så mycket mera angelägen, som han i sådant fall kunde vara förvissad om tomtgebens ynnest, sökte man på bästa sätt omhulda tomtormen (vanliga snoken) och sörja för hans uppehälle. Till detta ansågs spenvarm mjölk vara lämpligast. När därför korna om aftonen mjölkades, fylldes en liten skål med mjölk och ställdes så, att ormarne lätt skulle kunna finna den. Många gummor hade till och med gjort sig så förtroliga med nämde kräldjur, att dessa på de förras lock »långpiskera! långpiskera!» genast framkommo ur sina gömslen för att se, hvad man hade att bjuda på.

Vid kornas kalfning iakttofs följande: Strax före förlossningen fästes en psalmbok i taket öfver kon. Derefter, då denna hade framfödt sin unge och förtärde den första drycken, lades ett par byxor öfver ryggen på henne. Den nämnda drycken tillagades sålunda: en tillräcklig mängd vatten uppvärmdes och hälldes i en bytta samt tillsattes med mjöl, äfvensom med »eldmörja» (d. v. s. aska, uppblandad med små glödande kol) och spindelväf från ladugården. Derjemte lades i byttan ett föremål af stål, såsom en knif o. d. Hvad kalfungen beträffar, iakttog dess vårdare en fullkomlig tystnad, då han första gången undfägnades.

Om påsklördag målades på hvarje kreatur ett kors af tjära, äfvenså på alla dörrar och dörrposter till ladugårdsbyggnaderna, på det icke »påskäkäringane skulle komma in å få makt mä djyrt».

Då kreaturen första gången om våren skulle utsläppas på bete i skogen, påtändes ett stycke fnöske, hvilket jemte en yxa, knif eller annat verktyg af stål lades strax innanför tröskeln till fäboden och stallet, så att djuren nödvändigt kommo att gå deröfver. Här-efter slogs flinteld öfver hvart och ett af dem. Alla dessa åtgärder vidtogos, på det att djuren icke måtte bli »bergtagne». Om, såsom ofta hände, ett kreatur hade förirrat sig i skogen, så hade det naturligtvis, till följd deraf att det icke blifvit tillräckligt »fredadt», fångats af någon jätte, som önskade införlifva det med sina egna; ty äfven jättarne — och sådana funnos i nästan alla större berg — hade boskapshjordar, det hade mången sett. Kom ett sålunda förirradt djur på ett eller annat sätt åter tillbaka, så var det egarens första och angelägnaste omsorg att slå flinstål öfver detsamma, på det att det icke en andra gång måtte råka i jättens händer, ty det kunde då falla denne in att för alltid behålla det.

Ifrån det tillfälle, då kreaturen först fördes på bete om våren, intill Kristi himmelsfärdsdag gingo de ute hela dagen; men nämde högtid hemföstes de vid middagstiden. Det var på sätt och vis en dubbellhögtid, som då firades; ja, det ser till och med ut, som om dagens religiösa betydelse ofta lemnats åsido för den uppmärksamhet, om man så får säga, som vid detta tillfälle egnades boskapen. När »hålingarne», så kallades vallhjonet, hemdrifvit kreaturen, bland hvilka »bjelle-koa», stödet för hela hjorden, var prydd med en löfkrans kring hornen, aflossades åtskilliga bössskott öfver dem. Här-efter gäfvos namn åt de djur, som saknade sådana; och för att hos dessa riktigt inplugga namnen, hvilka högt uttalades, lät vallhjonet dem beledsagas af upprepade slag med sitt spö på de respektive djurens ryggar, allt medan han ropade:

»Stjarna (eller något annat namn) ska du heta;

dett namn ska du veta.

Dett få ska du följa

så tätt som rönna ve rota ä barken ve trätt».

Kom så bestyret med mjölkningen, hvarför kreaturen infördes i ladugården. Här hade dessförinnan i taket öfver hvarje bås fästs ett kors af rönn. Dylika kors hade äfven blifvit lagda i botten af hvarje mjölkbytta. Efter verkställd mjölkning samlades husets medlemmar, till hvilka i de flesta fall flera af granarne hade slutit sig, för att gå och se på »rönna», med hvars uppsättande vallhjonen varit sysselsatta under mjölkningen. Dessa senare hade sig nämligen ålagdt att vid ifrågavarande tillfälle från skogen hemföra en ung löfrik rönn, som man sedan efter bästa förmåga prydde med all möjlig grannlåt. Den hade nu fått sin plats på — gödselhögen. Sedan granngårdarnas rönнар beskådats, och man fått klart för sig, hvem som hade den vackraste, gick hvar och en hem till sitt för att spisa middag, hvarvid vallhjonen intogo sin måltid i ladugården. Efter denna dag hemfördes korna hvarje middag till mjölkning.

Beträffande mjölken, lemnades aldrig sådan till främmande person, vare sig för pengar eller till skänk, innan några saltkorn hade släppts i densamma, och korstecken gjorts deröfver med en knif eller flinta.

* * *

Med afseende på hästen iakttofs, förutom hvad som af det föregående kan tillämpas på honom och på hvilket annat husdjur som helst, att vid köp af en sådan leddes han af sin nye egare in i dennes stuga, innan han fördes ned till stallet, på det att han icke måtte längta tillbaka till sitt förra hem.

Då en häst skoddes, gjordes korstecken öfver den nyskodda foten, innan denna släpptes ned. Om en

häst «reds af maran», det vill säga svettades, under det han stod på stallet, fästes i taket öfver honom antingen en lie med eggen nedåtvänd eller en granbuske med tätt hopgyttrade grenar. Buskar af dylik växt benämnas ännu marbuskar. Det ställe, der en häst vältrat sig, undvek man sorgfälligt; ty beträdde man detta, skulle man blifva sjuk.

När en häst ristade sig, spottade de personer, som stodo i närheten, åtskilliga gånger på marken.

Annandag jul på morgonen hade hästegarne mycket brådt om. Det gällde nämligen för hvar och en att komma först med sin häst till »nordrinnande» vatten, d. v. s. vatten som flöt mot norr, för att han (hästen) då skulle få »gräddan på vattnet.» Färden, som företogs klockan 1 på morgonen, liknade en formelig kapplöpning. Den, som hann först fram, var naturligtvis dagens hjelte, och om den lycklige var en dräng, var han viss om, att då, om icke annars, få mottaga loford af sin husbonde, som dervid icke glömde att traktera ur flaskan.

* * *

När fåren första gången om våren utsläpptes, ställde sig en karl, helst husfadern, om sådan fanns, grensle i dörren till »fårhuset», så att djuren måste springa ut mellan hans ben.

Då ett får klipptes, lät man det förtära en liten ulltapp, klippt från dess hjessa.

* * *

Angående svinens skötsel, har förl. icke lyckats uppspana något anmärkningsvärdt; men af de förhållningsreglor, som man ansåg sig böra följa efter deras nedslagtande, kan anföras, att då skällningen försiggick, fick man hvarken nämna »borst» eller »hår», ty dessa skulle i sådant fall icke alls, eller åtminstone med svå-

righet fås att lossna. Som exempel på, hvilken vigt man lade härvid, må nämnas, att en bonde, hvilken af någon orsak hade kommit i spändt förhållande till sin granne, vid ett tillfälle, då denne var sysselsatt med att skälla en gris inne i stugan, öppnade dörren till denna och ropade: »böster å här ska allri gå åfl!» hvarefter han, helt förnöjd med sin hämd, hastigt aflägsnade sig.

Då ett djur af hvad slag som helst leddes ut för att slagtas, kastade någon af de tillstädesvarande personerna ett föremål, såsom en sten, en kvist o. s. v. till den plats, der djuret hade stått, på det att det åter måtte komma »ko i den båsen».

Om efter hudens afdragande ryckningar i musklerna förekommo, skulle de barn, som hade svårt att lära sig läsa, gapa öfver desamma.

Så snart lefvern uttagits, skar man ett kors i denna.

Då ett djur blef sjukt, slog man det tre lindriga slag med en s. k. trollpung, hvilken utgjordes af ett tygstycke, hvori insyts delar af vapen eller verktyg från stenåldern.

II. Vid vissa högtider.

Före kyndelsmessodagen, intill hvilken tid vattnet troddes innehålla tvål, lät sig hvarje omtänksam husmoder angeläget vara att hafva all slags tvätt undanstökad.

På tisdagen i dymmelveckan brukade man icke förtära fläsk, på torsdagen icke hugga ved o. d. ute; ty om kreaturen komme att gå öfver de spånor, som dervid hade fallit, skulle de bli halta.

Vårfrudagen om aftonen härdade man sina fötter för nästkommande sommar. Detta tillgick på det sätt, att man trenne gånger sprang barfota fram och åter mellan sitt hem och ett stycke in på grannens egor. Såväl äldre som yngre deltog i denna tillställning, som nödvändigt skulle ega rum, vare sig marken var bar eller snöbetäckt.

Då man på långfredagsmorgonen uppsteg ur sängen, aktade man sig noga att beträda golfvet med bara fötter för att icke riskera att under årets lopp komma att plågas af bölder under desamma. Äfven hade man att taga sig till vara att utspilla något vatten på golfvet. Om så hände, kunde man vara viss »att få ondt åf loppera» under sommaren, menade man. Vid intagandet af frukosten denna morgon satte man sig vänd mot vester. Från det håll, åt hvilket man vid detta tillfälle vände sig, skulle man nämligen få höra göken på våren, och »vesta gök ä bästa gök», hette det. Ingen mjölk eller anrättning deraf förtärdes den dagen.

På påsklördag inflyttades i boningsrummet alla slags bakverktyg äfvensom alla sopkvastar med flera än två band för att »få ha dom i fre för påsketrolla».

Julaftonen, hvarmed äfven fordom menades icke

blott sjelfva kvällen, utan hela dagen före juldagen, tillbragte man under så djup tystnad som möjligt; allra bäst ansågs det, om man kunde undgå att säga ett enda ord. Klockan två uppsatte männen sädeskärfven åt småfoglarne, hvarunder fruntimren dukade bordet. Ett efter den tidens sed väl dukadt »julebord» tedde sig sålunda: på den stora hvita bordduken låg underst »julekorset» — ett af en tumbakad vörtkaka utskuret kors — och ofvanpå detta den väldiga julosten, omkring hvilken voro uppresta en mängd bullar och kringlor. Framför allt detta tronade »flaskan och glasen» med ett tjockt talgljus på hvardera sidan.

Sedan boskapen längre fram på eftermiddagen fått sin vederbörliga rykt, hvartill hörde att gifva dem af allt, som var tillagadt för familjen — vid denna traktering ställdes alltid till hvart och ett af djuren denna uppmaning: »ät väl å trifs väl, for dä ä julekväl i kväll» — och sedan ved för alla helgdagarne inburits och omsorgsfullt uppstaplats på lämplig plats; samlade sig husfolket omkring husfadern eller hans ställföreträdare, som bjöd på innehållet i flaskan jemte smörgås. När denna var förtärd, genomgingo samtliga familjemedlemmarne en dugtig reningsprocess, i många fall den grundligaste på hela året, hvarefter julgröten tillreddes och serverades. Om under måltiden något föremål, såsom en sked o. d. nedföll från bordet, fick detsamma alltid ligga kvar på golfvet till påföljande morgon. Under det man spisade, anbringades täta förhängen för fönstren, på det icke »gråbenane» (vargarne) skulle kunna se in i stugan.

Efter slutad måltid och sedan man njutit en stund af den muntert sprakande »julevarmen» (en väldig korseld), medan barnen, der sådana funnos, roade sig bland halmen, som särskildt för deras skull blifvit inburen, förrättades aftonbön, i hvilken alla familjemedlemmarne deltog, hvarefter man gick till hvila.

Bittida följande morgon stod man upp för att »rusta sig till kyrkan», der gudstjensten började klockan 6.

Då man färdades ifrån kyrkan, uppstod en formelig kapplöpning, emedan hvar och en ville vara den förste att komma hem. Den tron var nämligen allmän, att den, som först hemkom från kyrkan på juldagen, skulle först få sin gröda inbergad nästföljande sommar, Härvid bör dock märkas, att man, för att komma med i denna beräkning, skulle öfvervara hela gudstjensten och icke bege sig af, förrän sista psalmen var afsjungen.

Öfriga delen af dagen tillbragte hvar och en i sitt hem.

Följande morgon väcktes man i god tid af »staffansriddarne» eller af »stjernegåarne». De förra utgjordes af personer, som, efter att hafva företagit den i föregående afdelning omnämnda vallfärden till nordrinande vatten, nu voro stadda på återtåg. De slöto sig dervid tillsammans till stora sällskap och drogo från hus till hus under afsjungande af »Staffansvisan».

De senare, stjernegångarena, hvilka, såsom man finner af benämningen, voro till fots, bestodo af sju personer, föreställande: två konungar, de tre vise männen, Josef och mannen med stjernan, hvilka alla med undantag af Josef, en riktig trasvarg med ansigtet och händerna svarta, voro utstyrda i brokiga drägter. Ankomna till ett hus, stannade de utanför ett af dess fönster och uppstämde någon lämplig sång. Vanligen blefvo de inbjudna att spela sina roller, hvarefter öflig traktering följde.

Denna morgon rörde man icke vid askan i spiseln, innan man sett noga efter, om icke tilläfventyrs »spår efter Frälsarn» visade sig i densamma.

III. Vid åkerbruket.

När hästarne spändes ur skaklarne, lades dessa i kors öfver hvarandra.

Då man sådde linfrö, var det af vigt att icke yttra ett ord, för så vidt man önskade en vacker skörd. Kom en person i något ärende till såningsmannen, och denne således var nödsakad att tala, ställde han sädeskorgen på åkern, gick till besökaren och förde honom under tystnad ett godt stycke derifrån, innan samtalet kunde börja.

Efter verkställd sädd slogs flinteld öfver åkern.

Så ofta man vid vårarbetena fann en ollonborrelarv, allmänneligen kallad »säsmask», upptog man den för att af densamma inhemta, hurudan årets skörd skulle bli. »Har han länge ben», hette det, »få ve ett godt säsar, men har han korte, så ä ve säker om messväxt».

IV. Vid hvarjehanda andra tillfällen.

Den första hvitsippa, man fann på våren, förtärde man för att icke bli »ormstucken».

För att skydda sig mot sjukdom under året brukade man på våren vid anträffandet af den första myrstacken vaxelvis lägga händerna på denna och svänga dem öfver sitt hufvud.

På späda barn gnedos, innan tänderna framkommit, gommen med en rostig spik, till förekommande af tandvärk.

Om någon blef sjuk, utan att man kunde finna orsaken till det onda, sades han vara »hindrad». Som medel häremot fördes ett glödande kol tre gånger mellan linnet och bara kroppen, hvarvid den sjuke spotade tre gånger. För barn brukade dessutom vid långvarigare sjukdomsfall stammen af en ung växande rönn klyfvas, och sedan öppningen gjorts tillräckligt vid, fördes den sjuke tre gånger genom densamma. Ännu träffar man gamla rönnar, hvilka berättas hafva varit föremål för detta vidskepliga förfarande.

Ett sätt att vid sjukdomsfall hos späda barn dels utforska sjukdomens läge, dels ock att utröna, huruvida barnet skulle tillfriskna eller ej, var den s. k. blystöpningsen, som ganska ofta anlidades. Dervid tillgick på följande sätt: i midten af ett tunnbröd gjordes ett hål, hvarefter brödet lades öfver ett fat, till hälften fylldt med vatten. Igenom hålet hälldes smält bly, som då nedföll i vattnet. Detta upprepades tre gånger, hvarunder fatet för hvarje gång hölls först öfver barnets hufvud, sedan öfver bröstet eller magen och sist öfver benen, eller ock i omvänd ordning. Händes det, att blyet föll i en enda klump i vattnet, så skulle sjukdo-

men vara förlagd i den del af kroppen, öfver hvilken detta inträffade. Man hade då utsigt att kunna bota det onda. Men om blyet söndersmulades i vattnet, var all förhoppning om barnets vederfående utsläckt.

Med afseende på nyfödda barn iaktogs, att elden icke fick slockna på härden, förrän barnet blifvit döpt. Innan det lindades, insyddes i »lesta» ett föremål af silfver, såsom en ring, ett mynt o. d., på det att det under sin lifstid skulle få »löcke te pengar». När flickbarn buros till dopet, fästes synålar i deras kläder, för att de skulle »få lätt för säg te å sy».

Hvarje afton, då man gick till sängs, fattade en af husets medlemmar, sedan de öfriga lagt sig, och elden blifvit släckt, en sax, med hvilken han eller hon, gående härs och tvärs igenom rummet, klippte i luften »för te å jaga bort spöka».

Om man af en eller annan orsak icke ville återse en person i sitt hus, eller om någons besök föreföllo allt för enträgna, sådde man linfrö efter honom, då han aflägsnade sig. Deraf härleder sig det uttryck, som man ännu allt emellanåt får höra af en besökande: »dä ä väl godt, att du'nte sår linkorn etter mäg snart.»

Då en främmande person steg in i ett rum, der en väf varpades, lyfte han, om han ville visa sig artig mot fruntimret, som sysslade med varpningen, benen högt öfver tröskeln, sägande: »så högt skel ska dä bli». I annat fall ansågs han önska, att väfven skulle bli trasslig. Då en väfnad blifvit färdigväfd och skulle »fällas ned», tillbommades alla dörrar, på det ingen främmande derunder måtte komma in; denne skulle då få fallandesot. Så snart tyget blifvit hopviket, fattade någon med den sax, hvarmed det afklippts, ett glödande kol, som fördes tre gånger ut och in genom dörren, hvarefter passagen åter var fri.

Då man stod framför en brasa, aktade man sig väl för att spotta i densamma, af fruktan att annars

»få kuler på tonga». Om, då brasan hade nedbrunnit, några bränder funnos kvar, vågade man icke packa sönder dessa, om man ämnade uppföda kalvvar under året, ty dessa skulle i sådant fall icke »gå te makt».

Hvarje gång askan togs ur härden, lades alltid, innan den bortfördes, trenne »skoflar» (skyfflar) af densamma tillbaka.

När vid bakning sista brödet blifvit utkafladt, gjordes korstecken öfver detsamma med »käflet» (brödkafveln). Intet nystekt bröd förtärdes, innan det öfverstänkts med vatten. För barn var det af vigt att icke bita i en hel kaka, för så vidt de skulle kunna lära sig läsa.

Vid bryggning brukade, när jästen tillsattes, tre kraftiga rop upphävas. Ju starkare man kunde »hujja», desto bättre troddes ölet komma att jäsa.

Intet vatten, som blifvit inburet efter solnedgången, dracks, förrän man släppt ett glödande kol i detsamma.

Då barn fällde sina tänder, tillhöllos de att kasta dessa i en mörk vrå och på samma gång utropa: »mus, mus, ge mäg e bentann i stället för e gulltann!»

För att slutligen omnämna ungmöns små »feppe», så plägade hon fästa en ärtbalja, innehållande nio ärter, öfver dörren till boningsrummet. Det namn, som den mansperson hade, hvilken härefter först inkom, skulle flickans fästman bära.

Om en flicka efter verkstäldt lak påträffade en nål, som utan hennes vetskap blifvit kvarsittande i lakegodset, förvarade hon denna som ett dyrbart fynd. Då hon nästa söndag gick till kyrkan, medtog hon densamma. Om hon här upptäckte den, som hennes hjerta utkorat, släppte hon honom icke ur sigte, och vid utgåendet ur kyrkan lagade hon så, att hon i kyrkdörren kom så nära honom, att hon, utan att någon märkte det, kunde sticka honom med nålen. Först sedan detta lyckats henne, kände hon sig fullt säker om att för egen del få behålla honom.

SAGOR

OCH

SÄGNER.

Ljudbeteckning:

a uttalas med sitt vanliga, än öppna, än slutna ljud.

a » slutet såsom i kar.

o » slutet » i ko.

o » öppet » i form.

Katta å hennas räddare.

Dä va på ett ställe, som dä bodde en gobbe. Nä dä le imot jula, sa han, att han skulle slagta allt lefvanes. Detta feck katta höra, som lå på ommen, å däforså laga ho säg ut, så fort ho kunne, å tok si te-flökt te skogen. På vägen mötte ho en topp.

»Hvar ska du gå, mi katta lella?» frågte toppen.

»Å, ja får ge mäg bort, for¹ far sa, att han skulle slagta allt lefvanes te jula å mäg mä.»

Vell du folja mä mäg?» sa toppen,

Dä gjorde katta mä ett.

Nä de hade gått ett stöcke, mötte de en väre. Han frågte som toppen, å nä han hade fått veta allt, sa han: »Folj mä mäg!»

Senna mötte de en åxe, en gris å en häst etter hvarandre, å alle sa presis däsamma som toppen.

Så vandra hela sällskapet åsta långt bort i skogen å kom sent om kväl en da te e röfwarekula. Röfvara de va'nte hemma, uta de va borte å stal. Dä va ett ovanlegt stöggt vär, å däforså geck djyra in i huset. Katta ho sätte säg i spisen, toppen på ommen, grisen ve bolet; värn hoppa opp på bolet, åxen ställde säg ve döra å hästen i första.

Nä dä le fram på natta, kom röfvara hem. En åf dom skulle gå in å tänna opp el². Då han kom te spisen, feck han se ett par glokol³, som han tok etter. Då högg katta tak i'n å fräste, for dä va öga hennas, sem röfvarn tok for glokol. Så geck han te

¹ ty ² göra upp ild. ³ eldkol.

bolet. Då feck han tak i böstera⁴ på grisen, som bet'en, se dä sve; mä sam kulta⁵ värn te'n, s'atte han for kollebötta⁶ bort te åxen. Denne tok'en på horna å kasta'n te hästen, som sparka te'n, s'atte han trella ut igönom döra. Mä däsamma gol toppen.

Nä han då kom bort te kamratera sina, frågte de'n, hofle dä va inne.

»Å,» sa han »där ä fullt mä handtvarkare. Nä ja kom te spisen, der satt e arge käring, som spötta å svor å ref mäg; ve bolet satt en skomakare, som stack mäg mä sulane, å på bolet satt en skräddare, som ga på mäg mä parsejarnet, s'atte ja for bort te döra. Där stog dä ett par restare, som tok å resste mäg, s'atte ja tänkte inmätet skulle rinna ut, å senna kasta de mäg ut te ett par, som stog å träxte, å de hell rakt på å slå ihjöl mäg mä prejlane⁷. Men dä forarglegaste utå allt va, att dä satt en på ommen å skrek: »haka kroken i rompen å dra hit'en!»

»Nä de andre röfvara feck höra detta, torde de'nte gå in, uta flydde sin kos, å dämäså feck djyra vort i fre, så länge de velle.

⁴ borsten. ⁵ knuffade. ⁶ hufvud-stupa, kullerbytta. ⁷ slagorna.

Den elacka stegmora.

Dä va e gonmma, som hade tvo döttrar, e stegdoter å e rektäge doter. Imot stegdotra va ho stygge å elacke å vesst'ente, höfvert¹ ho skulle pläga'na nock¹, s'atte ho ble å mä'na.

En gång hetta ho på å skecka'na te e tjörna², som dä va fullt åf spöke i hvaräfvele kväl, mä ett stort ullefäte, som ho skulle väfva vammal utåf mä natta.

Tösa ho tok ullefädet å lonka åf mä te tjörna å kom dit i solenergång.

Nä dä ble väl mört, så kom dä fram ur hvar vrå en sådden faläge mängde mä spöke, som ropa te tösa: »nu vell ve dansa veppa!»

»Först ska ve skröbba detta», sa tösa; å de te å skröbba hvarindaste en.

Nä ulla då va skröbbate, sa de: »nu vell ve dansa veppa!»

»Först ska ve kara detta», sa tösa; å då ga de på å kara.

Senna sa de igen: »nu vell ve dansa veppa!»

»Först ska ve spinna detta», sa tösa; å spöka spamm.

På dä sättet narra ho dom te å gära hele väfven faläge, å nä klocka va jamt ett om natta, så klöppte ho ner'n.

Då gol toppen, å änna mä ett³ va spöka borte. Nu tok tösa väfven unner armen å geck hem.

¹ hövert — nock, här = huru illa. ² kölha. ³ i ögonblicket.

Men nu kan de tro, atte stegmora ble store i syna, for ho tænkte'nte på te å få se'na mer. Å nå ho feck se väfven, ble ho alldeles öfversä gifven, for han va så väl gjorde. Men ho velle då'nte berömma'na häller, uta sa bara: »ha du gjort såppas, dett as, hva ska då'nte mi doter gäral!»

Näste kväl skecka ho dit henner og mä ett ullefäte å sa: »lä mä nu se, att du'nte ä sämmer älle stegsöster di!»

»Dämäså geck tösa, å då ho kom te tjörna, geck dä på samma sätt som mä den andra, då dä ble kväl: då kom en mängde mä spöke røndt omkreg'å å skrek å ropa: »nu ska ve dansa veppal!»

»Gå de skam i vall mä der⁴, dera⁴ trollpacker!» sa ho. »Hva har de mä mäg å gära?»

Men ho hade'nte för sagt ut olet, inna spöka tok å vre hövvet åf'a å sätte't opp i en glugg på väggen mä ansegtet utåt.

Nä dä nu le på dä'n, å tösa'nte kom hem, ble mor hennas ängsläge för'a å geck ut for å se etter'a. Nä ho då kom te tjörna å feck se doteras ansegte, som satt der å grina imot'a, ropa ho genarst: »setter du där, di styggal!»

Dämäså geck ho in; men då ho feck se, hövvert dä va fatt, ble ho så bedröfvate, s'atte ho hell på te å siga i en hög⁵.

⁴ eder, edra; e læses som rent e. ⁵ neddigna.

Spelmannen.

(Sägen.)

För omkring hundra år sedan lefde i Ödskölds socken en skicklig spelman, som sadés hafva lärt sin konst på följande sätt. Då han, under det han tjenade som dräng på Nordkärr i Holms socken, en torsdagsafton på våren gick till stallet för gifva hästarne »nattfoder», fick han från den i närheten belägna sjön Näret höra en skön musik, hvars ljufva toner samman-smälte med den milda vestanvinden. Gripnen af hän-förelse skyndade ynglingen genast ned till sjöstranden, derifrån han varseblef en gammal gubbe med långt skägg sitta utpå den i månskenet glittrande vattenytan, spelande fiol. Utan betänkande bemäktigade han sig en båt och rodde ut till gubben. Framkommen blef han af denne tillfrågad, hvad han ville.

»Min högsta önskan», svarade ynglingen, »är att få lära spela fiol; men som jag är mycket fattig, har jag icke råd att bekosta mig någon undervisning».

»Jag skall gerna lära dig spela», sade gubben, »om du besöker mig i tre på hvarandra följande torsdagskvällar».

Med nöje gick ynglingen in härpå och återvände hem.

Nästa torsdagsafton infann han sig punktligt med sin fiol och erhöll nu sin första undervisning.

Då han derpå följande torsdagsafton stod i begrepp att återvända hem, sade gubben till honom: »nästa gång du kommer hit, skall du som ersättning för den konst, jag lärt dig, medtaga hit antingen ett torrt får-lår eller en grå katt».

Detta lofvade ynglingen.

Hemma vid gården träffade han också en grå katt, som han förde med till gubben. Girigt fattade denne djuret och stoppade det inunder sig, hvarefter han bringade ynglingen hvad som återstod denne att lära sig.

Efter afslutad undervisning sade gubben till honom: »nu flyttar jag, men min bror kommer i stället. Af honom kan du få lära mera, om så skulle behövas».

Derpå bredde han ut sina armar och for så hän utöfver yattenytan och var snart försvunnen.

Emellertid hade nu ynglingen lärt spela fiol, och det så väl, att ingen kunde mäta sig med honom. Derfor anlätades han ock vid alla större festligheter, som tillställdes i hans hembygd.

Då han en gång vid mera framskriden ålder blef bjuden att spela på ett bröllop, råkade han titta för djupt i glaset, så att han på hemvägen somnade. Dervid blef han bestulen på sin fiol och, såsom det syntes, äfven på sin konst; ty efter den dagen spelade han aldrig mera. Lifvet tycktes sedan förekomma honom som en börda: han aftynade hastigt dag för dag och dog icke långt derefter i stor fattigdom. Detta hade man ock förutsagt om honom. Den konst, han hade lärt af strömgubben, kunde naturligtvis icke bringa honom varaktig lycka.

Den glupska käringa.

Dä va e käring, som åt opp e tynna gröt å e tynna mjölk å senna ga ho säg ut å vandra. Då mötte ho e ko.

»Mäkta tjock ä du, käring», sa koa.

»Ja må väl våra tjock», sa käringa; »ja ha äte opp e tynna gröt å e tynna mjölk å ja sluker däg og, di koknola».

Dämäså åt ho opp koa.

Nä ho hade gått ett stöcke te, så mötte ho en häst.

»Mäkta tjock ä du, käring», sa hästen.

»Ja må väl våra tjock», sa käringa; »ja ha äte opp e tynna gröt, e tynna mjölk å e koknola å ja sluker däg og, din hästesträckare».

Så åt ho opp honom å geck vidare.

Då mötte ho en varg.

»Mäkta tjock ä du, käring», sa vargen.

»Ja må väl våra tjock», sa käringa; »ja ha äte opp e tynna gröt, e tynna mjölk, e koknola, e hästesträckare å ja sluker däg og, din vargeblängare».

Dämäså åt ho opp honom.

Etter e stönn mötte ho en räf.

»Mäkta tjock ä du, käring», sa räfven.

»Ja må väl våra tjock», sa käringa; »ja ha äte opp e tynna gröt, en tynna mjölk, e koknola, en hästesträckare, en vargeblängare å ja sluker däg og, din räfvesmygare där.»

Å så åt ho opp honom.

Nä ho senna hade gått en bete¹, mötte ho en hare.

»Mäkta tjock ä du, käring», sa haren.

¹ ett stycke.

»Ja må väl våra tjock», sa käringa, »ja ha äte opp e tynna gröt, e tynna mjolk, e koknola, en hästesträckare, en vargeblängare, en räfvesmygare å ja sluker däg og, din harehoppare».

Te slut mötte ho en eckore.

»Mäkta tjock ä du, käring», sa eckorn.

»Ja må väl våra tjock», sa käringa; »ja ha äte opp e tynna gröt, e tynna mjolk, e koknola, en hästesträckare, en vargeblängare, en räfvesmygare, en harehoppare å ja sluker däg og, din eckoreklifvare».

»Jo, detta ska dul» sa han å kutta opp i e grän, å käringa etter, men fläckte sönnern magen på säg, s'atte djyra kom ut allihopa.

Å koa i å bälja², hästen i å sträcka, vargen i å blänga, räffen i å smyga, harn i å hoppa, å eckorn skratta s'att begge öga flög i ett.

² böla.

Lejonet, vilthun, falken å möra.

Dä va en fattäge gosse, som ga säg ut å vandra å kom in i en store skog. Där träffa han på ett lejon, en vilthun¹, en falk å e möra². De hade slage säg ner ve ett as å togs³ om, hvem som skulle dela detta. Då frågte gossen, om de'nte velle läta honom dela't.

Dä geck de jarna in på.

Dä ga han lejonet låra, vilthun bögra⁴, falken skrött en å möra bena. Senna knalla han säg iväg.

¹ vindthund. ² myra. ³ tvistade. ⁴ bogarne.

Nä djyra hade äte e stönn, sa lejonet: »å ve⁵, som glömde å gi gossen nå't, for han bytte så rätt åt oss!» Å dä ångra de allihopa.

Dä sa lejonet te vilthun: »du får sprenga opp'en å få'n tebakers, se ve får gi'n nå't for besväret».

Vilthun han piska genarst iväg å tok snart igen'en. Gossen vell'ente jarna vänna om, men dä va enga ane rå.

Nä de kom tebakers, sa lejonet te'n: »ja har enget anne å gi däg hälle lejon å sju gånger starkare hälle lejon te å rifva å bryta å man igen, nä du vell».

Vilthun sa: »ja har enget anne å gi däg, hälle du ska bli vilthun å sju gånger starkare hälle vilthun te å sprenga å man igen, nä du vell».

Falken sa: »ja har enget anne å gi däg, hälle du ska bli falk å sju gånger starkare hälle falk te flyga å man igen, nä du vell».

Möra sa: »ja har enget anne å gi däg, hälle du ska bli möra å sju gånger mindre hälle möra te å krypa å man igen, när du vell».

Gossen han tacka for dä han hade fått å ga säg åf igen. Nä han hade gått ett stöcke, kom han te e store stobbekas⁶. Där töckte han dä va rolegt å fresta⁷, om han olka⁸ nåt mer hälle för⁹, å sa: »om ja nu vore lejon å sju gånger starkare hälle lejon te å rifva å bryta!»

Dä ble han *og*, å nu molera han å bröt opp en faläge mängde mä stobbar.

Nä han hade hälle på mä dä ett tak, så sa han: »om ja nu vore man igen!» Å dä ble han.

Senna geck han länge, tess han kom te e store he¹⁰, som han'te såg nån äne på en gång.

Dä sa han: »om ja nu vore vilthun å sju gånger starkare hälle vilthun te å sprenga!»

⁵ vi. ⁶ en uthuggen skogstrakt. ⁷ försöka. ⁸ sorkade. ⁹ förut; uttalas med långt öppet ö-ljud. ¹⁰ hed.

Dä ble han; å senna sätte han i väg som en pil å kom snart te änne på hea.

»Om ja nu vore man igen!» sa han. Å dä skedde. Senna fortsätte han vägen å kom te en store sjö. På andre sia låg dä en kongsgål, å dit velle han. Däforså ynska han säg å bli en falk å sju gånger starkare hälle falk te å flyga. Nä han hade blefve dä, flög han öfver sjön å fram te kongsgårn. Då sa han: »om ja nu vore man igen!» Å dä ble han.

Så feck han höra, atte kongen hade e doter, som allri feck komma ut unner hole¹¹ hemmel, för då skulle dä komma en sky å ta bort'a. Han feck og veta, att ho hade ett särselt rum, å mä ett han fått nysen¹² om hvar dä va, skapa han säg i en falk å flög ur dä ena trät å i dä andra utaför prinsessas fynster, å imellaåt flög han så tätt inte't, se vingane skrapa på ruta. Nä ho länge hade sett på denne fugern, så öpna ho fynstret å han flög genarst in.

Då sa han: »om ja nu vore man igen!» Å dä skedde.

Men då ble prinsessa rent forskräckte å ba'n för all del gå sin väg.

Då tarte han om för'a sett förhållane å sa, atte han'te hade na menneske i vala å fly te.

Nä ho feck höra dä, så töckte ho allt dä va synn om'en å lätte'n få både mat å dreck. Dä drögde'nte länge, felle¹³ gossen ble så hemmatame, se han börja å fria te prinsessa. Men dä töckte ho'nte om, å nä ho ente kunne få'n te å gå sin kos mä godt, så kalla ho opp sina tjänare för te å köra bort'en mä pock. Dä förvandla han säg te e möra å krö ner i ett litet hål, se de'nte feck tak i'n.

Nu torde'nte prinsessa vort i dä rummet länger, uta velle flötta i ett anne.

¹¹ bar. ¹² kinnedom. ¹³ förrän.

Nä ho å tjenara då kom ner i forstofva, kunne ho'nte hålla säg for te å gå ut. Men ho hade'nte väl stocke ut hovvet, felle då kom en sky å tok bort'a.

E lita ti etteråt lätte kongen gå ut kungörelse, att hvem som kunne skaffa rätt på prinsessa skulle få na te äkta.

Nä gossen feck höra dä, ga han säg ut i vala for å leta etter'a.

Nä han länge hade vandra, kom han te ett stort berg, å i detta va dä e store sprocka. Där la han säg ner å titta i denna å feck se prinsessa, som satt å lusa en jätte.

Mä ett gjorde han säg te e möra, krö ner igönom sprocka å släppte säg rakt ner på halsen på prinsessa.

»Å dä du?» frågte prinsessa.

»Jaha, dä ä dä», svarte gossen. »Fråga nu jätten, hofle detta lamskapet ska bli, som dä ha vort för i vala».

Dä röckte prinsessa jätten i håret.

»Hva vell du?» frågte jätten.

»Jo», sa prinsessa, »ja undrar, på hva sätt detta hära lamet skulle bli, som dä ha vort för i vala?»

»Dä vet ja, men ente du,» sa jätten; »å ente står dä i na menneskes makt te å gära dä arvesare¹⁴. Därte fodras ett lejon, som ä sju gånger starkare hälle lejon te å rifva å bryta, å som kan hogga hovvet å mäg mä dä swardet, som hänger ve döra. I mett hovve ä dä en sten, å i denne en hare, som ä så skarpsprungen, se engen kan ta'n anne hälle en vilthun, som ä sju gånger starkare hälle vilthun te å sprenga. Å i harns hovve ä dä en sten å i denne e dufva, som ä så skarpflögen, se ingen kan ta na uta en falk, som ä sju gånger skarpare hälle falk te å flyga. I hovvet på dufva ä dä en sten, å den ska en ta å rifva på alle de stenar, som finns i närlyda¹⁵, å dä ska dä bli

¹⁴ annorlunda. ¹⁵ närheten.

sofle här, som dä ha vort för; men dä står'nte i na menneskes makt», sa jätten, å dämmaså sömna han igen.

Dä smet¹⁶ gossen säg bort te väggen, där svarde va, å drack ur e flaska, som hang i jamter¹⁷, för dä hade prinsessa lärt'en. Å senna va han gote handtera vapnet, som han velle.

Dä drog prinsessa säg unnar, å gossen geck bort te jätten å knipsa å'fen hovvet. Senna tok han ur sten, som va i detta, å slog sömner'n. Då kom en hare utkuttanes, som la i väg öfver berg å backar, se dä töt etter'et.

— »Om ja nu vore vilthun,» sa gossen, »å sju gånger starkare hälle vilthun te å spreng!»

Dä ble han, å dä drögde'nte längen, inna han hade hunne opp harn å kom sälanes¹⁸ tebakers mä'n.

Dä tok han isär hovvet på harn, feck ut sten å knacka sömner den. Där va mö rektegt e dufva, å den gjorde'nte pina länge, inna ho flög sin väg.

»Om ja nu vore falk», sa gossen, »å sju gånger starkare hälle falk te å flyg!»

Dä ble han mä ett, å dä sto'nte länge på, inna han va tebakers mä dufva. Då vre han hovvet å'fa, tok ut sten, som va där, å slog å ref mä denne på alle de stenar, han såg. Så ble dä riket, som dä hade vort för, å gossen regerande kongen där.

En vacker da tok gossen å prinsessa å reste hem te förällera hennases. Men då ble dä gläje på dom, nånting, för dä de feck se doter si igen mä lifvet.

Å nä de feck veta, höfle dä förhåll säg allt igönom, å atte gossen va hennases räddare, så ble dä genarst telagate bröllop. Nä detta va öfverstökadt, reste de nygefte tebakers te sett rike, å svärfolka förde mä. Å där va dä ståtele å fornämt på alle vis, se den gamle kongen dess inake allri hade sett.

¹⁶) smög. ¹⁷) bredvid. ¹⁸) sälanes mä'n = bärande honom.

Östan för väder, vestan för vind och söder
under solen.

Det var en gubbe, som om våren sådde hvetet hvarje torsdag, men följande natt blef detta bortplockadt. Slutligen befallde han den äldste af sina tre söner att en torsdagskväll gå till åkern för att söka utforska, hvem det var, som plockade bort hvetet. Sonen gick, medtagande en skinnfäll, hvori han, då han framkommit, insvepte sig och lade sig så ned i afvaktan på, hvad komma skulle.

Fram på natten kommo tre dufvor flygande, slogo sig ned vid mannen i skinnfällan, der de lade sina vingar, och gingo derefter ut på åkern att upplöcka hvetet. Sedan detta var gjordt, påtogo de sina vingar, som mannen icke ens vågat vidröra, och flögo bort.

Mannen återvände hem och berättade, hvad som hade händt.

Följande torsdagskväll sände fadern sin andre son till stället, och det gick honom på samma sätt som hans äldre broder.

Tredje gången blef det den yngstes tur.

Då dufvorna som förut hade lagt af sina vingar vid skinnfällan, innan de gingo ut på åkern, föll ynglingen på den tanken att taga dessa till sig under fällan. Återkomna dit, blefvo fåglarna mycket bekymrade öfver att icke finna sina flygredskap och började ruska i skinnfällan. De varseblefvo dervid ynglingen och frågade, om han hade tagit dem. Då denne bejakade frågan, bådo de honom så bevekande att återfå vingarne och lofvade, att han i sådant fall skulle få så mycket pengar, som han någonsin kunde behöfva.

»Lofven i mig att aldrig mera upplocka hvetet på mina åkrar,» sade ynglingen, »så skolen i återfå edra vingar.»

Det lofvade de.

På ynglingens fråga till foglarne, hvar han skulle finna dem för att få sin belöning, svarade de: »vi bo östan för väder, vestan för vind och söder under solen.»

Med detta besked flögo de sina färde.

Efter hemkomsten lät ynglingen iordningställa en dugtig matsäck åt sig och begaf sig så ut i verlden för att uppsöka de tre dufvorna.

Sent en afton anlände han till en vid hafsstranden belägen liten stuga, hvari en gammal gumma bodde, och inträdde.

»Go' kväll, mor!» helsade ynglingen.

»Gu' signe!» sade gumman. »Jag har nu lefvat i många hundra år, men ingen har kallat mig mor förr.»

»Snälla mor», bad gossen, »gif mig hus öfver natten!»

Det fick han.

Om morgonen sporde han gumman, om hon visste, hvar »Östan för väder, vestan för vind och söder under solen» vore beläget.

»Nej», svarade gumman; »men jag råder öfver alla fiskar, som finnas i hafvet. Kanhända någon af dem har reda derpå». Derefter gick hon ned på stranden och blåste i en pipa, och i samma ögonblick tillströmmade en oräknelig mängd fiskar.

»Ären i här alle?» frågade gumman.

»Nej», blef svaret; »ännu saknas några.»

Änjo blåste hon i pipan och förnyade sedan sin fråga. Då hon nu erhöll ett jakande svar, frågade hon, om någon af dem visste, hvar »Östan för väder, vestan för vind och söder under solen» vore beläget.

Nej, det håde ingen hört omtalas en gång.

Ynglingen fortsatte då sin vandring och anlände följande afton till en annan, djupt inne i skogen lig-

gande stuga, i hvilken han steg in för att söka härberge öfver natten. Äfven här bodde en mycket gammal gumma, som på ynglingens helsning: »Go kväll, mor!» svarade liksom den förra, att hon hade lefvat i många hundra år, men att ingen tillföre hade kallat henne mor.

Här tillbragte han natten och bad om morgonen att få veta vägen till »Östan för väder, vestan för vind och söder under solen». Gumman kände den icke; men hon sade sig råda öfver alla däggdjur i skogen. Måhända något af dem kunde lemna upplysning derom.

Sedan hon med sin pipa hade sammankallat skogens alla däggdjur, upprepade hon för dem ynglingens begäran; men ingen af dessa varelser kunde lemna något besked.

Modfälld begaf han sig ånyo på väg.

Äfven den nästa aftonen påträffade han en liten stuga, som beboddes af en gammal gumma.

»Go kväll, mor!» helsade han vid sitt inträde.

»Gu' signe!» svarade gumman. »I många hundra år har jag lefvat, men ingen har kallat mig mor förr. Hvad vill du, min gosse?»

»Snälla mor, får jag stanna öfver natten?» sporde ynglingen.

Detta beviljades. Om morgonen frågade han efter vägen till »Östan för väder, vestan för vind och söder under solen».

»Den känner jag ej», svarade gumman; »men jag råder öfver alla fåglar i skogen. Kanhända någon af dem har reda derpå».

Gick hon så ut och blåste i en pipa. Genast kom en sådan mängd fåglar flygande, att solen bortskymdes.

»Ären i här alla?» frågade gumman.

»Nej», svarade de; »en gammal halt ryrhöna¹ saknas.»

¹ tjäderhöna.

Ånyo blåste gumman i sin pipa, och efter-en stund hade äfven den gamla ryrhönan anländt.

»Vet någon af eder», frågade gumman, »hvar Östan för väder, vestan för vind och söder under solen ligger?»

»Jag har i natt hvilat på dess tak», svarade den gamla ryrhönan.

»Godt!» sade gumman. »Då skall du föra denne gosse dit; men om du gör honom den ringaste skada, så måste du med lifvet plikta derför, då du nästa gång kommer hit».

Fågeln lofvade punktligt efterkomma gummans befallning, hvarpå han fattade ynglingen och flög bort med honom.

Efter en lång färd hunno de omsider till det nämnda stället. I samma ögonblick, som de stannade, kommo två fina och vackra mamseller ut för att henta vatten åt sin fader. De igenkände genast ynglingen. Denne bad om en dryck vatten, som han ock erhöll. Med ens blef han så betagen i en af dem, att han beslöt sig för att begära henne till hustru. I denna afsigt åtföljde han dem in till deras fader. Denne, som var en ofantligt stor jätte med bister uppsyn, sade, då han fattade dryckeskaret: »hm! hm! Här luktar kristen mans blod». Djerft steg ynglingen fram till resen och anhöll att få en af dennes döttrar till äkta.

»Det beviljar jag», svarade jätten, »om jag får slå dig under tre torsdagskvällar, och du dervid icke jemrar dig». Derpå gick ynglingen in.

Jätten begaf sig till smedjan för att smida en jernpiska. Under tiden smög sig ynglingen ut och flydde derifrån.

Hunnen ett stycke bortom jättens boning, träffade han två karlar, som råkat i lufven på hvarandra.

»Hvad slås i om?» frågade ynglingen.

»Vi slås om en käpp, som tillhört vår morfars farfars morfars farfar», svarade de.

»Då kunnen i lika gerna ge mig käppen», sade ynglingen, »som att slås om den».

»Der har du den», sade de; »men vet du, hvad den duger till?»

»Nej», svarade ynglingen. »Om du är rädd för någon», sade männen, »så behöfver du blott säga: min käpp, sno omkring och klå på!»

Ynglingen tog käppen, tackade och gick vidare.

Om en stund kom han åter till två män, som slogos. »Hvad slås i om?» sporde han.

»Vi slås om ett par stöflar, som tillhört vår morfars farfars morfars farfar.»

»Då kunnen i lika gerna ge mig stöflarne, som att slås om dem», sade ynglingen.

»Der har du dem»; men vet du, hvad de duga till?» frågade männen. Nej, det visste han icke.

»Om du drager dem på dig, så kan du ta 50 mil i hvarje steg».

Ynglingen tackade och fortsatte sin vandring. Ett stycke längre bort träffade han två andra karlar i slagsmål med hvarandra.

På ynglingens fråga, hvarom de slogos, svarade de: »Vi slås om en gammal hatt, som tillhört vår morfars farfars morfars farfar».

Gif mig hatten hellre än att slås om den», bad ynglingen.

»Der har du den», sade männen; »men vet du, hvad den duger till?»

»Nej», genmälte ynglingen.

»Om du tar den på dig, så kan ingen se dig», upplyste männen.

Nu tyckte ynglingen, att han borde vara tillräckligt rustad för att ånyo möta jätten och återvända till dennes boning. Jätten var ännu icke återkommen

från smedjan, hvarför ynglingen gick in i hans rum och kröp under sängen. Snart kom jätten in med piskan och sade flåsande: »hm! hm! Här luktar kristen mans blod». Sakta kröp ynglingen fram, sägande: »min käpp, sno omkring och klå på!»

Nu blef det rörelse i kätten. I ögonblicket rusade han mot jätten, på hvilken haglade slag på slag, så att han slutligen nedföll död. Då skyndade ynglingen efter hjälp, drog resen ned till en närbelägen sjö, rodde honom ut på en ö och begrafde honom der. Sedan gifte han sig med den af jättens döttrar, som mest behagade honom, då han på samma gång också fick en oerhördt stor rikedom.

Björn å vargen, som stal smöret.

Dä va en gång en björn å en varg, som samsas¹ om te å stäla e smörtyнна. Nä de väl fått'a, ble dä fråga om, när de skulle äta opp smöret. Te slut bestämde de, atte de skulle äta opp den ena hålta samme kväl å refsten moran därpå.

Nä de då hade äte om kväl så möt de skulle, la de säg å söfva. Björn börja snart å snarka, men vargen lå där å glönte. Te slut smet² han säg opp så töst å sätte i säg³ allt, som va igen i tynna, å senna la han säg å sömna, han og.

Om moran nä björn vakna, lonka han bort te tynna å feck då se, atte ho va tomme. Men då ble

¹ öfverenskommo. ² smög. ³ åt upp.

han ilsken å tok te vargen for'et. Denne mente tro på, att han hade söfve hela natta.

Nä de länge hade kintas, så sa vargen: »ve kan ju göra ett försök for te å se, hvem dä ä, som ä saker. Ve ska tänna opp en el å lägga oss ve den bägge tvo, å den, som först börjar å smälta, den ha toke smöret. Ä du mä om dä?»

Dä töckte björn, han jarna kunne gå in på.

Så la de på en store varme å sätte säg ijamter⁴.

Nä dä le om e stönn, ble björn sömnögde å börja gespa, å te slut desa han åf⁵. Då geck vargen bort te tynna å skrapa ur dä lella, som va igen i'na, å kleta⁶ på björn. Senna väckte han opp björn å sa te'n: »titta nu, hōdden⁷ du ser ut! Nu syns dä, hvecken åf oss dä ä, som ha äte opp dä mesta smöret».

Björn han kunne nu ente få nåt for säg, uta palta säg i väg åt skogen.

Men sen den dan ha björn å vargen allri vort na rektegt go vänner.

⁴ bredvål. ⁵ somnade. ⁶ smorde. ⁷ hurudan.

Torparn å dōn.

Dä va en gång e torparemora¹, som hade fått barn. Men dä fanns engen, som velle bära ongen te presten, for de va så fattäge, se folk töckte dä va skam å ha nå't mä dom å göra. Däforså feck torparn ta sin onge sjōl å gå te presten mä.

Nä han hade gått ett stöcke på vägen, mötte han en kar, som frågte'n, hvar han skulle gå. Torparn

¹ torparehustru.

tarte då om, høfle då sto te hemma hos'en, å atte engen velle bära ongen te presten.

»Kan ja'nte få bli mä?» frågte karn.

»Dä går väl an», sa torparn; »men hvem ä du?»

»Ja' ä alltings far», sa karn.

»Då tror ja'nte dä ja vell veta åf däg», sa torparn, »för du ä en orättvise far, du. Somläge² ger du så mö, andre så lite, å mäg ha du'nte gøfve nåt. Nä, ajö mä däg!»

Dämmä geck han vidare.

Om e stönn träffa han en an'n kar, som ga säg i språke mä'n, å då han feck veta, hvar torparn skulle ta vägen, frågte han, om han feck folja mä'n.

»Dä beror på, hvem du ä», sa torparn.

»Ja'ä skam sjöl», sa karn.

»Å nä», mente torparn, »ja kan tiss nock komma i dina klör, om ja'nte nu kastar mäg i döm. Ajö mä däg!»

Å så skeldes de.

Nä torparn hade hønne längre bort, mötte han en kar te, å nä denne frågte, om han feck gå mä te presten, velle torparn veta, hva han va för en.

»Ja ä dön», sa karn.

»Du ska få bli mä mäg», sa torparn, »för du ä en bra kar. Du ä åtminstene lika mot alle, hække han ä rike hälle fattäge».

Å så geck de te presten.

Nä ongen va döpte, sa dön: »nu ska du folja mä mäg hem å se, høfle ja' har'et».

Dä velle torparn jarna.

Nä de då kom in, hell torparn rakt på å bli förblinnate, för där brann en sådden mängde mä ljus: dä va ett för hvar lefvane menneske, som fanns, å ett för torparens onge 'og. Nä han hade sett säg ikring e stönn, sa dön: »nu ha du sett nock; nu får du gå».

² somliga.

Men torparn vell'ente gå, inna han hade fått reda på sett ljus. Dä försökte dön å sätta säg imot; men torparn va så enveten³, s'atte dön måtte ge mä säg te slut å visa'n'et. Dä va så lite igen utå å brann så dålegt, å dä va teken te, att han snart skulle starfva åf⁴.

Så hade dön ett ärne ut, å mennas smet torparn säg te å bytte ljus, satte han feck ett stort å långt, som lyste klart. Nä dön kom in, frågte han: »hva ha du nu gjort for slag? Här doger dä'nte å föra spektakel. Gå din kos! Du måste dö».

Men torparn börja på å åbäka säg å låta så illa, å te slut feck han lofven te å lefva, tess han hade läst e bön.

Torparn börja då på e länge bön, men läste'nte mer hälle ett par ol, å senna sa'n: »nu läser ja'nte mer i år».

Dä töckte'nte dön möt om, men nu kunne han ente ta tebakars löftet. Däforså sa han te'n: »dä ä väl bäst, atte ja tar däg i mi tjenst. Du ska få e flaska utå mäg å smöra alle sjuke mä dä, som ä i'na, men ja ska vort mä. Nä du då ser, atte ja setter ve hovvet, ska du säga: dä ä dön for hann; dä tjenar ente nå'te å smöra. Men setter ja ve fottera, då ska du smöra, for då blir dä bättring».

Senna geck torparn ikreng i många år å smorde å bota.

En gång ble kongen sjuke å skecka bå etter'n. Nä han kom dit, satt dön allt ve hovvet.

»Dä ä rakt enga nötta te å smöra», sa torparn, »for de blir dön i alle fall». Men hela hovvet gnö⁵ på'n å sa te'n, atte han prompt måste smöra kongen, hveckedä ble lif hälle dö.

Torparn gronna allt e stönn, hofte han skule gära; men te slut hetta han på rå. Han skaffa säg ett vinnespel å vinna dön ner åt fottera, å senna smorde han

³ enträgen. ⁴ dö. ⁵ bad enträget.

kongen, se han ble friske, å dæfor feck han e så store belöning, s'atte han ble riker.

Senna lefde torparn i mange år etter dä; men te slut ble han trötte på å lefva. Då kalla han te säg alle sina vänner å grannar å gjorde ett sjudunrane kalas åt dom, å nä han hade toke ett hjartele afske utå dom, geck han te sänga å läste böna te ämne, å mä däsamma dö han så fort som en snoppar ett ljus.

Vallhålingen å jätten.

Dä va en gosse, som geck valle mä kor långt in i skogen. En da ble han trötte å sömna, å kora geck ifrå'n. Nä han vakna, kunne han ente få rätt på dom, uta geck där å leta. Så kom han te ett stort berg, å mä sam som han va inne ve dä, så öppna säg e store dör, å ut kom e doktege käring, som nappa på'n å tok'en in i berget. Nä ho kom in mä'n, bar ho'n fram te jätten å sa: »se här ska du få se, far, hva ja ha fånga; dä ska bli e go stek». Jätten kände på'n, men han töckte gossen va alldeles for skrane¹ å sa te hustrua si, atte ho skulle gö'n bra. Dä gjorde ho og.

Nä dä le om e ti, tok jätten å kände på'n igen å nu töckte han, atte gossen dogde. Då sa han te hustrua si: »i afta tänker ja by² te mäg mina grannar, å då vell ja, atte du ska ha gossongen telagate».

Dämäså ga han säg åf ut, å käringa börja på å ella ommen.

När den vå hete nock, tok ho gossen å skulle

¹ mager. ² bjuda.

sätta in'en på skottfjola. Men gossen gjorde säg te å låssa, som han'te vesste, höfle han skulle setta, uta ba käringa, atte ho skulle sätta säg först å lära'n'et; men knappt hade ho hukte säg ner, inna han nappa tak i skottfjola å skjussa käringa hövvestupe in i ommen. Nä ho va väl stekte, tok han ut'a å skar isär'a å la' na på ett fat å sätte'na fram på borlet.

Nä jätten kom hem om kväl å hade gästerä mä säg, sätte de säg te borlet å högg i köttfatet å momsä å åt så godt. Men knappt hade de honne te botten i fatet, inna jätten varsna dä långa kvinnfolkehåret, som låg i lage mä³ köttet, å nä han titta etter, feck han se, atte dä va utå hustrua si, å ble så bedröfvate. Mä dä sam feck han syn på gossen, som stog bort i e vrå. Han rök⁴ mä ett bort te'n å frågte, hva dä kom säg te, atte mor hade blefve stekte, å mente tro på, atte gossen hade döda'na. Men han renskola⁵ säg så godt han kunne å sa, atte ho hade sjöl trella in i ommen, nä ho skulle raka ut glokola; å därve ble dä.

Dan etter tok jätten gossen mä säg åt skogen för te å hemta ve å träffa dä på e store vinnfälla⁶.

»Nu kan i ta i toppen, far», sa gossen, »så ska ja ta i rota».

Jätten nappa i å knalla åf mä trät; men gossen han kröp opp å sätte säg på rota. Nä de kom hem, kasta jätten åf säg borla⁷ å pusta.

»Hva stänkar i för?» frågte gossen; »ja' ha bore i rota å stänkar'nte indå». Men jätten lass'ente höra't.

En ann da ble han befallte å gå valle mä jättens krättur.

Nä gossen kom ett stöcke ifrå berget mä dom, skar han rompera åf allihopa så när som på en kalf å stack dom ner i e myr te hälta, å dit jäga han kalf-

³ tillsammans med. ⁴ störtade. ⁵ eg. rentvådde, urskuldade.

⁶ kullbläst träd. ⁷ bördan.

ven og, som sack i, se en ente säg mer hälle rompen af'en. Senna föste han krättura hem te sina fattäge föräller.

Så sprang han te jätten å berätta mä gräten i halsen, atte alle kräka hade kest^s i e myr å socke ner.

»Ja ska bli mä däg å dra opp dom», sa jätten.

Nä de kom te myra, nappa jätten tak i rompane för å dra opp djurya, men hvar romp han tok tak i, lossa mä dä sam, å snart hade han plocka opp allihopa.

Mennas läg gossen å krafla mä kalvven, å nä jätten kom te'n mä rompane, sa han: »i ha röckt alldeles för hårdt, far, annars ha dä väl fört mä mer».

Nä de nu hade hjolpes åt mä å få opp kalvven, geck de hem igen.

Så feck jätten ondt i öga en gång. Då sa gossen, atte han skulle försöka å bota'n, å ba jätten lägga säg ve spisen. Nä han dä hade gjort, tok gossen e stöpeslef å smälte bly i, som han senna slog i öga på jätten. Men då ble denne arge nå'n ting, för dä gjorde så ondt, å sa' atte han skulle klämma ihjøl gossen, då han feck tak i'n, å sätte säg på treskel, för han ente skulle smita säg unnar.

Men så hade jätten en hoper mä getter, som geck inne i rømmet å strök säg bortimä hösspen⁹ sin, å mennas han satt å tarte ve dom, samla gossen i tösthet ihop jättens gull å selver för te å ta mä säg. Senna staek han ihjøl en bock å svepte skinnet ikreng säg å geck å strök säg han og ve jätten å slank då forbi'n å sprang sin kos.

Nä jätten hade sotte e stönn, tarte han te gossen, men feck enget svar. Då börja han å messtänka, atte han hade komme ut, å sprang etter för å få tak i'n, men rände rakt ner i ett tjarn ve berget å dröckna.

^s sprungit. ⁹ husbonde.

Sjöroas son.

Dä va en sme, som hade en son mä sjöroa.

Nä gossen va nära på vöxen, sa sjöroa te'n, att han skulle gå te far sin för å få arbete. Dä gjorde han å ble genarst mottaken.

En gång, nä de va i smija, sa gossen, atte han va så illa solten¹.

»Gå dä in te mor», sa smen, »så får du mat».

Å dä gjorde gossen å feck og som vanlägt folk; men nä han kom te smija, å far hanses frägten, om han feck nåt, sa han: »vesst feck ja' lite, men dä käns ente».

»Gå dä tebakars å få mer», sa smen. Å gossen geck.

»Nä,» sa smen, nä gossen, kom igen, »feck du nock nu?»

»Utå e par kaker å lite te döm kan en väl ente bli mätte; men ja får väl tröka te», sa gossen.

Så ba han far sin smi en käpp åte'n. Dä gjorde han, men gossen vre åf'en som en kårstelk² å ba te å få en stifvare. Dä feck han, men han bröt åf den og å frågte, om han'te kunne få en, som hell å ta i. Dä smidde smen en, som va som en jarstör, å frågte, om den dogde.

»Å ja, i nöfall får den väl gå an», sa gossen.

Så va gossen hos far sin närre dar, men han töckte, atte gossen va för stifäten, å däforså sa han te'n, atte han skulle ta tienst hos nå'n, som hade mer mat å ge'n, för dä va fattägt mä smen.

¹ hungrig. ² kålstjelk.

Då geck gossen te en rike bonne, som legde'n för sommarn te å träska. Nä gossen kom åt lon, feck han enga prejlar, som hell. Då tok han å öxa opp³ e par bjelkar å bann ihopa dom mä e korra, som han vre ihop åf e åxehu, å så ga han på å skulle träska igen.

* Men så tok taket imot. Då löfte han åf detta, å senna geck dä.

Nä han hade träxt ifrå säg, ble han befallte te å kasta säa; men dä töckte han geck för smått⁴, å dä-forså la han säg helt simpelt⁵ ner å bles ur agnera mä mun.

Så utdrifvanes⁶ gossen og va, så velle'nte bon ha'n han häller, uta en vacker da sa han te'n, atte han feck gå. Men gossen töckte dä, atte han hade't bra där å velle'nte flötta, å dä sa han rent ut ifrå.

Nä dä då enga anne rå va, så feck han stanna; men bon ställde'n te å gära de varste arbete, han kunne grønna opp.

En da årna han så te, atte gossen å närre utå de andre arbetara hanses skulle grafva en brønn. Nä de då kom så djypt ner, som brønn skulle vära, så ba de gossen stanna där nere för te å kasta opp jola, för dä han va så länge, mente de. Men så snart de hadde komme opp, börja de å kasta store stenar på'n för te å slå ihjöl'n, för de va så ledt åt detta åbaket⁷, de og. Men han tok stenane å kasta tebakere, se dä töt om öra på dom, å då ble de rädde.

Så hetta de på å geck etter en store kvarnestein, som låg nära inneve, å tulla den ner på'n; men kvarnestein slog ente ihjöl'n, uta för så, atte gossen feck hovvet igönom ögat på'n. Då ble gossen onne. Han häfde säg opp ur brønn, feck tak i desse karane, som velle ta lifvet åf'en, å slängde dom som störehvässe

³ tillyxade. ⁴ långsamt. ⁵ enkelt. ⁶ skicklig. ⁷ åbåke = ett stort föremål; säges om både personer och saker.

ner i brönn. Senna geck han hem te bon, mä kvarnsten om halsen, å tarte om, höfle de hade handtera'n. Då töckte allt bon, dä va synn om en; men han kunne'te gärä nå't ve't, sa han, uta ba'n, atte han skulle flötta, för annars kunne de andre rakt gärä kön^s åf'en.

»Nä, dä ä'nte falägt för dä», sa gossen; »å här ä allt å gärä, se ja tror i behöfver mäg», mente han. Å höfle gossen lerka mä bon, så va han go'te öfverdyfla'n⁹, se han feck stanna e ti te, å kvarnsten den smocka han åf säg igen. Så ble dä fråga om, hva de skulle gärä dan därpå.

»Du ska då folja mä de andre drängera åt skogen etter ve», sa bon.

Men då moran ble, så väckte han'te gossen i den ti, han broka, uta lätte'n söfva, så länge han velle, se drängera hade längesenna gofve säg i väg, nä han vakna.

Emellerti för gossen etter, å nä han hade tjort igönom e grinn ve skogen å lätt igen'a igen, så tulla han en store sten för'a. Nä han då kom bort te drängera, hade de allt lässt på sina lass å skulle fara hem. Gossen börja då å hogga, men ve första hogget trella öxa åf skaftet. Så ba han å få läna e åf de andre, men dä van'te vart. Då tok han å röckte opp träa mä röttera å hade snart lässt han og.

Nä han nu skulle fara i väg, olka'nte hästen å dra lasset. Då tok han hästen å la'n opp på lasset å nappa sjöl i skäkera. Ve grinna träffa han de andre, som ente hade kunna toke säg igönom för den store sten, som låg ve'na. Gossen vräkte då doms lass åt sia, tulla sten unnar å drog senna i väg å kom hem långt före de andre. Dä töckte bon va ett storvark, å etter den dan ba han'en allri flötta, uta han feck stanna så länge han velle, å engen an'n dräng legde bon säg håller. Te slut, nä gossen ble gammel

^s förderfva, misshandla till döds. ⁹ öfvertyga, öfvertala.

å blinne, se han'te nåt kunne gära, fick han e stofva for säg sjøl, å där bodde han tess han dö, å då velle då'nte minner te hälle attan starke karar for te å bärar'n te jola.

Tummeliten.

Det var ett gammalt äkta par, som hade sju söner, af hvilka den yngste, som var mycket liten till växten, därför kallades Tummeliten. Till följd af sin stora fattigdom hade föräldrarne svårt att draga sig fram med så många barn, och vid ett tillfälle, då nöden blef som störst, såg sig fadren ingen annan utväg än att föra dessa ut i den närliggande skogen för att öfverlemna dem i skogsfruns beskydd.

Emellertid hade Tummeliten i hemlighet hopsamlat en mängd flata stenar, som han nu medtog, och af hvilka han under affärden lät en och annan nedfalla på marken för att med dessas tillhjälp finna återvägen. Då de kommit långt in i skogen, tog fadren afsked af sina söner och återvände hem. Dessa ströfvade derpå en tid omkring, lifnärande sig af bär och andra ätbara växtämnen, som de påträffade.

Omsider blef dock detta lif outhärdligt för dem, och hemlängtan dref dem att återvända till fädernehjordan. Dit anlända sent en afton, vågade de icke genast ge sig tillkänna, utan stannade utanför fönstret för att lyssna till föräldrarnas samtal derinne.

»Ack, om vi hade våra barn här», hörde de modern säga, »så skulle de få ett godt aftonmål».

»Detta gaf dem mod att packa på dörren, som genast öppnades för dem. Under glädjetårar blefvo de

mottagne och undfagnade med det bästa huset förmådde.

Derefter lefde hela familjen tillsammans en tid bortåt. Men då nöden ånyo inställde sig, måste fadern för andra gången visa bort sina barn. Han förde dem ännu djupare inåt skogen än förut, innan han skildes ifrån dem.

Denna gång hade Tummeliten medtagit ett bröd-stycke, som han söndersmulade, och lät allt emellanåt en bit falla för att utmärka vägen. Men fåglarne bortplockade brödbitarne, så att, då bröderna ville återvända, de gingo vilse och förrirrade sig allt längre in åt skogen. Slutligen varseblefvo de en afton ett ljus skynta mellan träden och styrde genast kosan dit. Framkomna funno de detta spridas från ingången till en jätteboning, men stego dock dristigt in. Jättehustrun, som var ensam hemma, höll just på med att steka en kalv åt sin man. På Tummelitens anhållan om natthärberge för sig och sina bröder svarade hon, att hon icke vågade bevilja detta af fruktan för sin man, som skulle bli mycket ond deröfver och dessutom, om han finge dem fatt, äta upp dem allesamman.

»Det har ingen fara», genmälte Tummeliten; »vi kunna ju krypa inunder sängen derborta, så ser han oss icke».

Efter åtskilliga öfverläggningar erhöilo de slutligen tillåtelse att stanna och gömde sig under sängen.

Då jätten om en stund klef in, sade han: »här luktar kristet blod».

»Du misstar dig», sade hans hustru, »det kommer från steken».

Men jätten stod fast vid sitt påstående och började leta. Snart fann han de förskräckta ynglingarne, hvilka han drog fram från deras gömställe, tillsägande sin hustru att af dem tillreda en anrättning åt honom följande morgon. Sedan han derpå ätit sin kvällsvard och tillbommat dörren, lade han sig.

Af de två stora sängar, som jemte jättens funnos i rummet, anvisades den ena åt ynglingarne; i den andra lade sig jättens sju döttrar.

Så snart jättefamiljen insomnat, steg Tummeliten upp, smög sig i all tysthet bort till flickorna, aftog deras nattmössor, af hvilka han sjelf påtog sig den ena och utdelade de öfriga bland sina bröder samt lade sig sedan i afvaktan på, hvad komma skulle.

Tidigt om morgonen, innan det hade dagats, stod jätten upp, fattade sitt svärd och dödade de sju, som lågo med blottade hufvud, hvarefter han åter lade sig och insomnade. Nu lemnade bröderna genast sängen och skyndade ut.

Då jättekvinnan en stund derefter gick att tillreda måltid af de förmenta ynglingarne, fann hon med fasa, att det var hennes egna barn, som jätten hade dödat, och att ynglingarne voro borta. I ögonblicket väckte hon jätten och omtalade, hvad som skett. Utom sig af vrede rusade denne upp och skyndade efter flyktningarne. Då han frampå dagen hunnit till ett stort berg, lade han sig der, uttröttad som han var, att hvila.

Nu bar det så till, att äfven de sju bröderna kort förut hade slagit sig ned vid samma berg, men i en stor grotta vid dess fot. Snart fingo de öfver sig höra förfärliga snarkningar, som kommo berget att darra. Tummeliten, som genast anade, att detta ljud kom från jätten, skyndade upp på berget och afdrog jättens stöflar. Fastän dessa voro mycket stora, lämpade de sig sjelfmant efter Tummelitens fötter, då han drog dem på sig. Han tillsade nu sina bröder att lemna grottan och hålla sig gömda i dess närhet, till dess han, som ämnade sig tillbaka till jättens boning, efter återkomsten derifrån gaf sig tillkänna för dem.

Drog han så åstad och anlände, tack vare jättens utmärkta stöflar, med hvilka han kunde taga sju mil i steget, innan kort till jätteboningen. Här berättade

han för den förvånade jättekvinnan, att hennes man hade blifvit öfverfallen och tillfångatagen af en stor skara röfvere, hvilka icke ville släppa honom med mindre än de fingo allt det guld och silfver, han egde, och att Tummeliten hade fått i uppdrag af jätten att hemta detta, till bekräftelse på hvilket han visade jättens stöflar, som han för att kunna skyndsamt uträtta ärendet sade sig hafva fått låna.

Knappt hade Tummeliten slutat sin hopdiktade berättelse, innan jättekvinnan hastade in i ett sidorum, hvarifrån hon snart återvände med en säck full af guld och silfver, uppmanande Tummeliten att så fort som möjligt föra den till hennes man. Tummeliten lät icke säga sig detta två gånger. Raskt fattade han den dyrbara bördan, slängde den upp på sin rygg och ilade bort från jättens bostad.

Mot kvällen inträffade han åter vid det förut omnämnda berget, der han snart fann sina bröder. Dessa omtalade, att jätten hade lemnat berget och krupit ned i grottan, der han nu låg försänkt i djup sömn.

Efter en stunds öfverläggning begåfvo sig alla bröderna i tysthet till grottan, vältade med förenade krafter ett deröfver liggande klippblock för öppningen och skyndade bort.

Derpå ströfvade de med sitt byte omkring i vildmarken en tid, tills de en dag helt oförmodadt påträffade sitt gamla hem. Att fattigdom och nöd här efterträddes af rikedom och öfverflöd, behöfver väl icke omtalas.

Hvarför skatan skrattar, då hon ser katten.

Då skatan en gång för mycket länge sedan var i behof af gryn och icke visste, till hvem hon skulle vända sig för att få sådana, erbjöd sig katten att hjälpa henne ur denna förlägenhet. Häröfver blef hon mycket glad.

Om några dagar infann hon sig hos katten för att hemta grynen; men denne hade icke hunnit få dem färdiga, oaktadt han hade malt både dag och natt. Han lofvade dock, att hon snart skulle få dem. Skatan kom ännu en gång, hon kom många gånger, men inga gryn fick hon. Till slut kunde hon icke annat än skratta åt katten, och hon skrattar än i dag åt honom, därför att han aldrig hinner mala hennes gryn.

De tre Brittera.

Dä va en göbbe å e käring, som hade tre dottrar, å alle tre hette Britta. Desse töserå hade så svårt te å bli gefte, å däforså geck far deras ut i skogen en torsdaskväl å ropa: »stora Britta vell gefta säg, men engen vell ha'na».

»Ja'vell ha'na», svarte dä i skogen.

»Kom å ta'na!» sa göbben.

Då kom dä en väre å tok'a.

Näste torsdaskväl geck göbben åt skogen igen å ropa: »målla-Britta vell gefta säg, men engen vell ha'na.

»Ja'vell ha'na», sa dä i skogen.

»Kom å ta'na!» sa gobben.

Då kom dä ett bi å tok'a.

Treje torsdaskväl geck gobben åt skogen å ropa:
lolla-Britta vell gefta säg, men engen vell ha'na».

»Ja'vell ha'na», svarte dä i skogen.

»Kom å ta'na!» sa gobben.

Då kom dä en feskemåk¹ å tok'a.

E ti etteråt sa gobben te hustrua si, atte ho skulle laga te en doktäge massäck, for han velle ge säg ut å söka opp dottrane sina for å se, hofle de hade't.

Nä han hade fått allt i årning, ga han säg iväg å vandra bå längen å väl. Te slut träffa han den gamlaste. Mä ett han kom in te'na, frågte ho maken sin: »hva ska ve nu fägna vår gamle far mä? Han ha gått så länge väg å kan fella² vort solten».

»Laga bara te lite mjöl, du», sa han, »så ska ja' nock skaffa nåt mer».

Dämmäså strök han hövvet i stabben, se svetten³ skvatt. Å nu gjorde hustrua hanses en sådden mängde mä pattal⁴, å gobben åt, se han ännu kunne spräcka.

Nä gobben hade vort där nårra dar, ga han säg ut å vandra for te å komma te den andre dotera, å etter e ti kom han dit, ho bodde. Nä ho feck se'n, så ble ho så gla, se ho'nte vesste säg te en gång, å frågte maken sin, hva de skulle hetta på å fägna den gamle mä.

»Sätt på å koka lite gröt, du», sa han, »så ska ja vol sörja for å få nå't te den».

Ho kokte snart gröten, å nä ho hade höst opp'en å sätt fram'en på borlet, flög bifoga opp i fatet å spruta ur säg fullt mä honing öfver gröten. Senna ba de gobben sätta säg inte, å han åt rektegt mä beske.

Så geck han därifrå te den yngsta dotera. Ho ble'nte lite gla ho håller, nä han kom in te'na, å vess-te rakt ente, hva hon skulle by'n på for godt.

¹ fiskmås. ² för visso. ³ blodet. ⁴ palt.

»Folj mä mäg!» sa feskemåken, som va karn hennas.

Så bar dä åf te sjön mä dom alle tre. Där flög måken opp i ett trä ve stranna å frågte hustrua si: yfves ja' än?

»Nä», sa ho.

Så satt han e stönn te å senna frågte han: »yfves ja' än?»

»Nä», sa ho.

Men nä han frågte'na treje vänna⁵, sa ho: »ja, nu yfves du».

Då stupa han säg kabbus ner i sjön å kom opp mä en mängde mä fesk, som hustrua laga te åt gobben. å han töckte, han allri hade hatt såddent kalas.

Så knalla han säg iväg å hem te käringa si. Ho let så illa, nä han kom, for dä ho'nte hade nå't te ge'n å äta.

»Dä behöfver du'nte å vort lessen for», sa gobben. »Ta hit lite mjöl å sätt ve stabben, du».

Dä gjorde ho, å gobben ställde säg på knä bortimän'n å börja å slå hövvet i'n. Men hofte han og donka å donka, så velle dä'nte konma nå't, å te slut måtte han sidera⁶, for dä börja å gära ondt. Gomma ho bare sto å striglante på'n, for ho tänkte, atte han hade blitt rakt ifrå vete, å frågte, hva dä skulle bli åf'et. Då tarte han om, hövvert den förste mågen hade gjort, å han tänkte, dä skulle gå like bra for säg.

»Men då vet ja' e anne rå», sa han. »Sätt på å koka gröt åf mjölet, du, så ska ja' nock laga te grötedopp».

Käringa på mä gryta, å dä i svenska rappet, å nä ho hade koka å höst opp gröten, ställde gobben säg öfver å spruta på'n dä mesta han olka. Men dä kun'te 'na menneske äta.

⁵ gången. ⁶ upphöra.

«Följ då mä mäg te sjön!» sa han.

Nä de kom dit, lärde han hustrua si, hofle ho skulle säga, å senna klef han opp i ett trä, som stog ännu uteve sjön. Så frågte han: »yfves ja' än?

»Nä», sa käringa.

Treje vännar, som han frågte så, sa ho: »ja, nu yfves du».

Mä däsamma kasta han säg hovvestupe i sjön, men kom allri mer opp igen.

Den röa käringa å hennas fångar.

Dä va en gosse, som hade sina vägar igönom en skog sent en kväl. Då mötte han e lita rö käring. »Vell du gefta däg?» frågte ho'n. »Ja har e så granne doter hemma».

Å ja, dä va'nte gossen mö imot, å så fordes de åt te käringas hem. Nä de kom in, befallte ho dotera si å sätta fram mat te kväl åt gossen, å dä gjorde ho og, å nä gossen då säg på'na, töckte han allri han hade sett e grannare tös. Men nä han då skulle ta å äta, feck han se, atte dä va folkekött, de hade sätt fram te'n, for han kände igen näfvane¹ å sofle där², å dä va dä rakt slut på matlösta.

Käringa ho bö'n vär'så go, men dä sa han: »nää tack, ja ä'nte solten nu; men te moran ska ja äta».

Så bädda de åt'en, å han la säg, som han hade söfve. Då hveska käringa ve tösa å sa te'na, atte ho skulle gå opp i rättan go ti om moran å koka gossen å laga te'n åt'a.

¹ händerna. ² med mera.

Dä lofte tösa. Men hon hade sjöl blefve fångate åf käringa, å däforså va ho'nte så brydde om te å sätta⁴ 'na. Ho töckte og, atte dä va synn å döda en så granne gosse, å nä käringa hade sömna, så tarte ho om för'in, hofle dä va bestäldt, å sa, atte ho skulle rädda'n, om han lofva å ente svika'na. Å dä gjorde han mä ett.

Så lärde ho'n, atte han skulle spotta tre väänner⁵, e vänna ve soffu hennas, e ve spisen å e ve döra. Senna smet de säg ut.

Nä käringa vakna på ottesia, ropa ho på tösa, atte ho skulle gå opp å gära dä, ho hade bedt'a.

»Ja», sa dä ve soffu.

Så låg käringa e stönn å senna frågte ho, om tösa hade fått'en i gryta.

»Ja», sa dä ve spisen.

Nä ho e stönn etteråt frågte, om dä va teress än, svart dä »ja» atte ve döra.

Dä geck käringa opp ur sänga. Men nä ho feck se, dä de hade lura'na, dä ble ho arge, nå'n ting, å for åf ut.

Gossen å tösa de sprang utå alle krafter; men räsom dä va, feck de höra, dä susa i löfta. Då sa tösa: »nu kommer bestämdt mor etter, å får ho tak i oss, så blir dä allri väl. Lofvar du, att allri svika mäg, så ska ja rädda oss begge tvo».

Dä lofva han jarna, å då forvanla ho honom te ett kröseris å säg sjöl te e krösa på dä.

Knappt va dä gjordt, felle⁶ käringa kom flyganes öfver dom; men ho kun'te se dom, uta for forbi. Då forvanla tösa säg å gossen te mennesker igen, å så knoga de iväg.

E stönn däretter feck de höra, dä dä börja å schasa i löfta igen.

»Nu ä mor här», sa tösa å gjorde gossen te en nypetonsboske å säg sjöl te e nypa på denne, tess kä-

⁴ lyda. ⁵ gånger. ⁶ innan.

ringa hade føre förbi dom. Då ble de forvanlate igen. Men dä drögde'nte länge, inna de feck se käringa komma schänanes igen, å nu va ho'nte långt ifrå dom. De va då ve en sjö, å däforså hetta tösa på å skapa säg å gossen te vasstroll⁷, å så stupa de säg i vattnet. Nä käringa kom medt öfver, där de låg å sömde, kände ho igen dom å slog säg ner på stranna å börja å drecka ur sjön, for te å få tak i dom. Men bäst ho låg där å balma i säg, så ble ho så tjocke, se ho sprack, å va dö mä däsam. Då geck gossen å tösa opp ur vattnet, skapa säg te mennesker igen å sprang tebakkers te käringas hem å tok allt dä, som va nå't godt åt, å senna gefte de säg å ble ett löckelev par.

⁷ larfver af trollsländor m. fl.

Det vilsekomna barnet.

(Sägen.)

Det var en gång en sjuårig gosse vid namn Arne, som bodde hos sin moder i en torftig koja djupt inne i skogen. Han hade flera syskon; men dessa voro borta i valltjenst och fingo fördenskull sällan eller aldrig komma hem, så länge sommaren varade. Stor blef derfor Arnes öfverraskning och glädje, då modern en afton omtalade för honom, att två af hans bröder följande dagen skulle infinna sig med »nergårdarnes» boskapshjord i den närliggande skogen. Arne bad genast sin moder om tillåtelse att få besöka sina bröder, hvilket också beviljades honom.

Glad i hågen begaf sig gossen åstad om morgonen, klädd, såsom fattiga barn fordom ofta voro, i blotta

skjortan. Snart hade han fördjupat sig i skogen. Här och der stodo än till höger, än till venster riktiga häckar af hallonbuskar, hvilkas mogna, svällande frukter tycktes vinka den hungrige gossen till sig. Också kastade han sig girigt öfver dem, glömmande innan kort både hem och syskon. Då och då leddes hans uppmärksamhet på någon brokig fjäril, som lätt svingade sig öfver hans hufvud, eller på en ödla, som försigtigt tittade fram under en trädrot, och som vid gossens försök att fånga henne snabbt drog sig tillbaka.

Emellertid närmade sig solen allt mera den vestra synranden, och snart upplystes endast de väldiga trädkronorna af hennes sista strålar. Då först kom gossen att tänka på ändamålet med sin vistelse i skogen. Men hvarifrån hade han kommit och hvart skulle han gå? Det visste han icke. Ofta hade han hört sin moder omtala villogräset, som växte här och der i skogen, och som hade den egenskapen, att den, som råkade trampa derpå, aldrig kunde finna rätta vägen, om han icke vrängde sin rock eller annat plagg. Jättar och skogsrån odlade och omhuldade detta gräs, ty det var just till deras fördel, om någon förirrade sig.

»Kanske jag har trampat på något sådant gräs», tänkte gossen och tyckte sig redan fattad af jättens händer. Ängslig började han ropa, men endast det dofva genljudet svarade. Då blef han rädd och sprang gråtande framåt allt hvad han orkade. Slutligen anlände han till en öppen plats, i hvars ena hörn låg en »ängelada»¹. Dit styrde han genast sina steg, inträdde i ladan och gömde sig bland höet för att der tillbringa natten, som redan inbrutit.

¹ Nyodlingar, som gjordes här och der i skogarne, voro ofta belägna på så långt afstånd från gården, att den på desamma växande grödan icke kunde hemforslas på hjuldon, utan måste förvaras till vintern i ett slags lador, som för detta ändamål uppförts på förstnämnde platser.

Innan kort nåddes hans öron af en vacker bjelkerklang. Nyfiken tittade han ut genom en springa i väggen och varseblef då en ööfverskådlig boskapshjord komma tågande, framför hvilken gick en karl, reslig som skogens högsta träd. Hunnen midt för ladan, stannade han för att låta sina kreatur beta deromkring och stödde sig derunder mot densamma. Dödligt förskräckt låg gossen derinne, utan att våga röra en enda lem. Slutligen, då det led mot dagbräckningen, aflägsnade sig jätten.

Huru trött gossen än var, vågade han likväl icke öfverlemna sig åt sömnen, förrän solen uppgick och med sitt ljus förjagade nattens fälor. Först på eftermiddagen vaknade han, och som han kände sig hungrig, lemnade han ladan för att bland ris och ljunng söka sig föda. Under det han som bäst sysslade härmed, tyckte han sig höra rop från skogen. Han räddade upp sig och — »Arne!» ljöd det tydligt ett stycke ifrån honom.

»Här är ja', mamma», svarade gossen, och inom få ögonblick låg han sluten i den nu öfverlyckliga moderns armar. Men hon var icke ensam. Flera karlar, några af dem beväpnade med skjutvapen, följde henne eller kommo till efter hand. På gossens fråga, om alla dessa skulle gå till jätten och ta korna ifrån honom, svarade modern blott: »tyst, mitt barn! Nämn icke jätten; han må gerna ha sina kor, då han återgifvit dig».

Grisemagen å tjuvhemagen.

Dä va e piga, som va nere ve en bäck å skulle skolja innmätet etter en gris. Dä va i tälelossninga¹, å ia² va starke, å alle bäst ho stog där ho å skorde³, trelle grisemagen i bäcken å forde mä ia. Te å börja mä ble ho så forskräckte, for ho vesste, atte om ho kom hem å 'nte hade alle fjästera mä säg, så va ho säker om ett skrobberus⁴ utå hösspenefolka. Men så hängde dä en tjuv på påle i närheta, å tösa ho lätte sä 'nte fortryta, uta geck bort å skar magen ur tjuvven å tvätta 'n å bar hem 'en, å matmora hennas laga te'n, for tösa låsste'nte anne, hälle dä va den rektäge⁵ magen.

Nä dä då ble kväl, å alle hade lagt säg, så börja dä utimä väggen å jemra säg å skrika: »å min mage! å min mage!»

Gobben sjol han geck då ut å skulle se etter, hva dä va for ett jemrane. Men han så 'nte nå't å däforså geck han in å la säg igen.

Men han va 'nte väl ikoll⁶, felle⁷ dä börja på å låta igen. Då geck matmora ut, men ente nå't konstegt såg ho häller. Senna geck drängen ut, men ente bättre tur hade han.

Dä sa gobben te tösa, atte ho skulle gå ut å se etter; men dä va ho 'nte mö brydde om, for ho tänkte allt nåt å hvart. Men te slut ble ho tvängen. Nä ho kom ut, jemra dä säg like illa; däforså gläffste ho te så ilsket å frågte: »hvem ha toke din mage, dett få, hälle hva går du här å gapar etter»? Då rök tjuvven på 'na å sa: »dä vet du, dett as där!» å dämäså ref han ihjol 'a.

¹ källossningen. ² strömdraget. ³ sköljde. ⁴ bannor. ⁵ rätte.
⁶ hade knappt lagt sig. ⁷ förrän.

Tiggaregobben.

Dä va en gång en fattäge gobbe, som ga säg ut å vandra. Nä han en da i solenergång kom te e lita stofva långt in i skogen, va han så trötte, s'atte han 'te kunne ta säg länger, uta geck fram där. Men dä va engen hemma, å förstofvedöra den va stängde. Gobben lätte sänte fortryta,¹ uta klef opp på väggen å kröp in igönom ett hål på gafvern å in på vinn. Där hängde en sådden mängde mä korf å fläsk å mön an'n mat, å gobben åt, s'atte han kunne spräcka. Nä han'te mer olka förtära, geck han ner i stofva å la säg på ommen.

Om e stönn så som karn å hustrua hem. Dä första de då gjorde, så tok de åf säg körkeklära å tok på säg vandasklära, å senna geck de åt laggärn. Nä de kom in igen, sila hustrua mjolka å sätte 'na på en gäl ve ommen å geck senna å knössla mä maten te kväl. Karn sjol han sätte säg å spika stecker. Engen vesste dä, atte dä låg nå'n på ommen, for gobben där torde 'nte röra ögat i skal en gång. Nä nu karn å hustrua hade äte te kväl, å ho hade tvätta fata, så geck de å la säg. Frampå natta ble gobben på ommen törste, for korfven å fläsket dä va salt å börja nu å gära varkan. Däför så kröp han fram te gäl, där mjolka sto, å skulle drecka. Men hofte han bar säg te i mörkret, så tromla han te å slog ner hele gäl, s'atte fata dansa ut etter hela golfvet, å mjolka rann ut; å karn å hustrua kutta opp ur sänga å skrek, atte dä ä tjyfvar, som vell förstöra dä lella de har. Gobben han sa allri ett teken, uta kröp vackert tebakars å la säg.

»Du får ta el, mor», sa karn å tok på säg böxera;
»antingen ä de spöke hälle tjyfvar».

¹ stannade icke i villrådighet.

Nä hustrua hade flintat el, så lyste de öfver allt å feck då se denne stygge gobben, som låg på ommen. Te börja mä vesste de'nte, hva de skulle ta säg te; men så sa karn, atte han hade hetta på rå, å geck ut etter e store drecketyнна å slog den ene botten ur'a å drog ner gobben å stack'en in i tynna å bar'a långt ut på e kas å geck tebakers hem igen. Nä gobben hade logge där länge, kom dä en varg å nosa i spronnet å senna stack han in rompen. Gobben nappa genarst tak i rompen, å nu bar dä i väg öfver stobbar å stenar, s'atte tynna flög i hundrade betar, å så kom gobben ut igen å va frälste.

Skam å Titta Grå.

Förr i vala visa säg skam ofta for folk å hade möt å ställa mä döm. En gång kom han te e tös, som hette Titta Grå, å som han töckte så möt om å velle ha te piga. Te börja mä velle ho'nte ta tjenst åfen; men te slut kom de öfverens om, att de skulle sprenge i kapp, å om *han* då tapa, skulle ho släppa ta tjenst hos'en; men om *ho* tapa, skulle ho flötta te'n, å så sätte de ut stället å dan, då kapplöpninga skulle ske.

Nu bar dä så te, atte Titta Grå hade e söster, som hette Grå Lora; å de va så lika som ett bär. Nä den bestämde dan kom, tok Titta Grå söster si mä säg te stället, som va e store slätt, å sätt'ena ve den ena sia på slätta å lärde'na, hofte ho skulle säga, nä skam kom, å senna geck ho sjöl å sätte säg ve den ara.

På bestämde ti infann säg skam, å så snart han feck se Titta Grå, sa han: »nu kör ve te», å sätte i väg, s'atte romper å horn stog etter'n. Nä han nu kom inmot dan ara sia, skrek Grå Lora: »nu ä ja här», å då rände han åf tebakers igen, for han töckte, atte dä va Titta Grå, å nä han senna kom te henner, så sa ho og: »nu ä ja här». Så for han fram å tebakers öfver slätta änna som ett tørt skinn å te slut hade han slete ut bena te knäa, s'atte han sprang på bare stolkane; men då måste han ge säg tapt lell å sa, atte tösa hade vonne. Å sen den dan ha dä'nte voxte ett grönt strå på den slätta, som däforså kallas Svarte mose. Den ligger, som de väl vet, i Ersta socken.

* * *

En an'n gång spela Titta Grå skam ett annet skälmstöcke. Dä va en handelsman, som hade en sådden oremmele mängde mä varer, som han'te kunne få sälde, å däfor geck han där så bedröfvate. En da kom dä te'n en liten kar, som frågte'n, hvaför han va så lessen.

»Å», sa köpman, »dä finns egen, som vell hanla nåt åf mäg, å varera bli rakt forstorde».

»Å dä enget anne», sa karn, »så kan dä snart bli hjelpt. Vell du lofva te bli föreståndare for mina många egodelar, så ska ja laga, s'atte varera ä utsälde etter ett år, å dä som blir öfver, ska ja köpa; men om du då har nåt, som ja'nte vell ha, så ä du fri».

»Dä töckte handelsman, atte han jarna kunne gå in på, å dämså geck karn.

Nu kan de tro, atte dä ble köpare. Dan igönom strömma dä folk ut å in i boa, å köpman hann knappt te lemna alle, som velle ha.

Nä dä dä le mot slutet på året, å varera va nästen utsälde, ble köpman så ängsläge, for han börja å tro, atte dä va den onne, som han hade gjort opp mä.

En da, nå dä va som varst mä'n, kom e lita gomma in å frågte, hva dä va, som mankelera harn. Då tarte'n om hela öfverrea å sa, atte han'te hade långt igen, inna skam kom.

»Hva möt har harn igen åf varera?» frågte gomma.

»Ja har ett skåp, en tjärfärling å tvo fjärputer öfver», sa han.

»Ja ska komma tebakers, inna tia ä ute», sa gomma, »å om harn då gär, som ja lär'n, ska dä'nte letta på'n; men harn får'nte sälja desse här sakera».

Dä ble köpman gla öfver, å så geck gomma.

Tile om mōran på den bestämde dan kom ho å sa te köpman: »nu ska harn tjära mäg å rulla mäg i fjära å senna sätta mäg in i skåpet, å nå skam kommer, tala om, hva som finns, å atte harn har en store fugel i skåpet, som ente ä sålde».

Knappt hade köpman sätt gomma in i skåpet, inna skam kom.

»Nå, ha du fått sålt allt nu?» frågte han.

»Nej», sa köpman, »ja har en tomme tjärfärling, ett par putevar å en store fugel i dä dära skåpet».

»Den vell ja se på», sa skam, »kanske ja öfvertar den».

Men då köpman öppna dōrane, å skam feck se Titta Grå, som satt derinne fjärate, sa han: »nää tack, du! Den fugern känner ja te utå gammelt, den vell ja'nte ha», å dämaså laga han säg åf dä fortaste han kunne.

Den besynnerliga kvarna.

På den ti, som påskekäringane gräsera som varst, va dä på ett ställe e kvarn, som brann opp hvar påskenatt, så fort de kunne bygga opp'a. En kar, som velle se, hva dä kom an på, kröp opp å la säg på vija¹ e påskenatt, å nä dä le på kväl e stönn, så kom dä in en svarte, stygge kar mä ett stort kar intrellanes, å etter honom kom e hele ra åf käringar mä ett stort smörfat hvarsäg, som de smet² i karet. Men så va dä e käring, som ente va mä de andre, dä så den svarte karn, for han hade så noga reda på dom. Te slut så kom ho, å då hade ho en tösonge mä säg; men då frägte skam — for dä va den svarte karn, som kom in mä karet — hva ho skulle mä å gära.

»Å ho må vëra mä å lära säg», svarte mora.

Senna sättes fram ett stort bord, for de skulle te å äta. Men denne tösongen, ho skrek hvar stönn å sa te mor si, att ho'nte skulle äta, for hva ho, mora, bet i, så va dä e tåssa hälle en orm å såddent där usselt. Då geck skam opp å sa, atte dä'nte va vart å läta 'na vort mä, felle ho ble krönte. Däforså bredde han opp e store bok å skref in'na i den. Nä han dä hade gjort, så skulle han te å kröna 'na. Då rätta karn säg opp, som läg i vija, å skulle se, hofte dä geck te; men då bar dä 'nte bättre te, hälle vija trella isär, å karn dansa ner öfver hela smörja, å skam sjol å käringane barka iväg dä fortaste de kunne. Nu va dä då klart, atte dä va detta smörkaret, som de tänna el på, då kvarna brann opp.

¹ kupa hvari spanmälet vid malningen tömmes. ² tömde.

Karn mä dä gröna skägget.

Dä va e tös, som sa, atte ho'nte skulle gefta säg, felle ho feck en, som hade grönt skägg. En sådden kar kom dä og en da å fria, å mä honom gefte ho säg.

E ti etteråt sætte han tvo hästar för vagnen å ba hustrua si, atte ho skulle följa mä'n ut å åka. Då for de förbi sju körker, å for hveeka de kom te, geck han in å läste igen döra etter säg. Ve den sjunna körka töckte ho, atte han ble för länge inne, å däför sä geck ho bort å titta i nöckleholet. Då feck ho se, atte karn hennas, som ente va nån an'n hälle den onne, stog framme ve altaret å resste i en hoper folkskrottar. Ho sprang genast tebakers å sætte säg i vagnen. Etter e stönn kom karn ut, å så for de hem.

Moran därpå sa karn: »nu går ja bort, men far din kommer hit i stället.»

Framemot meddan kom dä og en, som va lik för hennas, s'atte ho'nte kunne tro anne, hälle dä va han. Han frågte, hodden karn hennas va, å hva han tok säg för. Te å börja mä velle ho'nte jarna säga nå't om'en, men te slut glatt dä ur'a både ett å anne, å då tarte ho om, hva han hade gjort i körka.

Så geck gobben, å etter e stönn kom karn hennas tebakers, men han läste'nte nå't om anne hälle godt å väl.

Om moran sa han: »i da går ja bort igen, men mor di kommer hit i ställe.»

Så geck dä og, å mora ho frågte däsamma som gobben. Då tarte dotera hennas om hela öfverea mä

resa den dan, karn hennas va in'i alle körkera, å nå ho då hade tart om, hofle han husera mä folkeskrottané, rök han på'nå å sa: »sofle ska ja gära ve däg og,» å mä däsamma fläckte han'a medt itu.

Karn som hade möte mä skam.

För länge, långesemma lefde dä i Darsko¹ socken en kar, som sa, atte han hade gjort så mö ondt i sin dar, s'atte dä kvetta, hvecke han tok lifvet åf säg hälle ente, för skam skulle ta'n i alle fall, mente han.

Medt i natta en gång va han ute å åkte ihopa mä en gobbe, å nå de kom på ljongmoane ve Korsegårn, va dä ännu, som nå'n hade röckt karn ur tjarra, å mä däsam såg dä ut, som hvaräfvele enareboske hade stoge i lys låge. Gobben han ble så förblöffate, s'atte han'te kunne få nå't för säg, å hästen rörde säg ente ur fläcken en gång. Nä dä le om e stönn, kom karn tebakars, å då tarte han om, atte han hade vort mä skam åt skogen; men dä va l'nte nock mä denna vänna, sa han, uta han skulle möta'n i tre torsdaskvällar te, å som pant hade han fått lemna strompebanna sina.

Näste torsdaskväl geck han te en granne å velle ha honom mä säg; men nä hustrua feck yeta, hvar dä skulle bära, velle ho'nte lä karn sin gå. Te slut ble dä enga anne rå. Nä de då kom te den däre ljongmon, sprang dä en store svarte kar opp på vägen å röckte karn mä säg, å äfvenså ble dä den gången, atte dä lyste i boskane, som dä hade vort el i dom.

¹ Dalskog.

De tvo andre torsdaskvällane geck han ena. Nä han kom hem sista vänna, sa han te hustrua si, atte han hade gjort skam ifrå säg for listia; men nä han dö, skulle han komma å ta'n, sa han, å dä gjorde han og.

Den halfve karlen.

Det bodde på ett ställe en rik bonde, som hade en enda dotter. Om aftonen på den dag, då hon fyllde sitt tjugonde år, kom hon händelsevis att se ut igenom fönstret till sin kammare och varseblef då ett starkt ljus derborta i skogsbrynet; men hon fäste sig icke mycket dervid.

Sedermera såg hon detta ljus hvarje afton under en lång tid. Slutligen gjorde hon sin fader uppmärksam derpå, och han beslöt genast att begifva sig åstad för att utforska, hvarifrån det härledde sig. Då han framkom till skogsbrynet, satt der vid ett spelbord en half karl med en kortlek framför sig. På bondens helsing svarade han vänligt och frågade, om icke bonden ville spela kort med honom. Det hade bonden intet emot, och så begynte spelet.

Stora penningsummor sattes upp, och bonden vann dem alla.

Till slut frågade den halfve karlen, om bonden icke hade lust att våga sin dotter mot det, att han satte upp så mycket penningar, som bonden fick bestämma. Detta syntes denne vara ett mycket godt förslag, hvidan han i förlitande på den tur, han haft förut under kvällen, genast gaf sitt samtycke och begärde en oerhördt stor summa.

Den halfve karlen räknade derpå upp pengarne, och snart var spelet åter i full gång. Under feberaktig spänning utdelades och kastades korten. Snart var blott ett kast igen; gjordt och — bonden tappade. Då greps han af den djupaste sorg och ånger öfver att så lättsinnigt hafva kastat sin dotter, det käraste han egde, i händerna på en så underlig varelse; men nu var det gjordt, som gjordt var, och stod icke att ändra.

Då sade den halfve karlen till honom: »nästa kväll skall du möta mig här på samma ställe och medföra din dotter».

Detta lofvade bonden, hvarpå han begaf sig hem. Här träffade han genast sin dotter, omtalade för henne det besynnerliga sällskap, han haft under natten, och det löfte han gifvit.

Flickan mottog denna underrättelse med större likgiltighet, än hennes fader hade väntat, och detta lugnade honom något.

Följande afton åtföljdes far och dotter till den utsatta mötesplatsen, der den halfve karlen redan väntade dem. Bonden öfverlemnade då sin dotter åt honom och bad honom på samma gång vara god emot henne. Det lofvade den halfve karlen, hvarpå bonden ensam anträdde återfärden.

Så snart han aflägsnat sig, fattade den halfve karlen flickan, slängde henne upp på sin rygg och ilade derpå hän öfver skogar och berg, till dess han äntligen vid dagens inbrott stannade vid ett stort, dystert slott, som var hans bostad.

Då flickan blifvit införd, började hon känna sig hemsk till mods; ty ingen menskelig varelse syntes till, och helt visst hade ingen förutom den halfve karlen varit der på länge.

»Hör nu på!» sade denne till flickan. »Om dagen vistas jag aldrig hemma, hvadan du då får vara ensam; men hvarje afton kommer jag hem. Ditt viktigaste

åliggande är att tillse, det elden aldrig slocknar, och vatten icke fattas».

Derpå aflägsnade han sig.

Under de första dagarna af sin vistelse här tordes flickan knappt lemna eldstaden af fruktan för, att elden skulle slockna. Till slut vågade hon dock taga slottets öfriga rum i betraktande. Hon kom dervid en dag att gå ned i en stor källare. Der funnos bland åtskilliga andra föremål en stor mängd flaskor af alla storlekar, och bland dem låg ett halft människoskelett.

Nyfiken började flickan att läsa det, som stod skrifvet på flaskorna, och snart fann hon en, på hvilken stod följande i röda bokstäfver: »Om någon kvinna får se denna flaska, så skall hon med den olja, som deri finnes, betryka det bredvid liggande halva benranglet, som då blifver förvandladt till en half människa, men död. Sedan skall kvinnan, då den halfve karlen, som är husets herre, ligger och sofver, hemta upp den döda halfvan, smörja både denna och den lefvande halfvan med oljan och derpå passa dem noga tillsammans, så blifver af dessa halfvor en hel människa».

Flickan drog genast korken ur flaskan och smorde benranglet, och knappt var detta gjordt, innan hon hade en half kropp framför sig.

Emellertid hade flickan varit så upptagen med detta bestyr, att hon icke märkte, det dagen nalkades sitt slut, och då hon kom upp, hade elden för längesedan slocknat och allt vattnet runnit bort. Detta senare skaffade hon i största hast från en bredvid slottet flytande elf, men något elddon stod ingenstädes att finna.

Under det hon ängsligt sökte härefter, varseblef hon ute på gården en stor hynda med två valpar. Som denna såg ut att vara mycket hungrig, hemtade flickan ett stycke fläsk och räckte det åt hyndan. Dervid blef denna mycket glad och skälde så häftigt, att

gnistor flögo ur hennes gap. Flickan var icke sen att uppfånga några af dem i en torr duk, och snart flammade åter en präktig brasa på härden. Derpå gick hon ut att se efter hyndan. Den var försvunnen, men valparne funnos kvar. I stället för den förra träffade hon utanför dörren en sjuk gumma, som hon förde in i ett varmt rum och lade på en säng. Derefter öppnade hon en stor kista, som stod i rummet, och fann i denna en mängd färdigsyddas barnkläder. Dessa upptog hon, hemtade in hundvalparne och svepte kläderna omkring dem.

Just som detta var gjort, hördes en förskräcklig knall, som kom hela slottet att darra, och i samma ögonblick blef gumman, som låg i sängen, förvandlad till en drottning och hundvalparne till prinsar.

Följande afton, sedan dessa nya innevånare hade gått till hvila, satt flickan i spänd väntan på sin husbondes återkomst, ty hon var nu fast besluten att utföra det, som skriften på flaskan hade bjudit henne.

Frampå kvällen framkom den halfve karlen och gick som vanligt in i sitt rum och lade sig.

Så snart flickan fann honom vara insomnad, hemtade hon upp ur källaren den halfve kroppen och flaskan, besmorde med dennas innehåll de båda kroppshalfvorna och fogade dem så tillsammans. I ögonblicket förenade de sig med hvarandra, så att man icke kunde märka, att de någonsin varit skilda.

När mannen om morgonen uppvaknade, kallade han flickan in till sig och sporde, om hon visste, huru det hade tillgått, att han, som om kvällen varit blott en half människa, under natten hade blifvit hel.

Flickan omtalade då hela händelsen, hvarpå hon gick att hemta drottningen och de två prinsarne.

När hon återvände med dessa till mannen, fann hon denne iklädd en dyrbar kunglig dräkt och krona på hufvudet.

Han igenkände genast drottningen och prinsarne som sin maka och sina barn, och dessa å sin sida kände äfven igen honom, och deras glädje blef därför öfvermåttan stor.

Flickan fick nu veta, att konungen hade varit förtrollad i den halfve karlen, drottningen i hyndan, som hon hade gifvit fläskbiten, och som derefter blifvit förvandlad till den gamla sjuka gumman, och deras söner i de små hundvalpar, som hon hade hemtat in och omhuldat.

Derpå frågade konungen flickan, hvilken lön hon begärde, därför att hon hade frälst hela familjen från detta förskräckliga straff. Flickan svarade, att hon icke fordrade någon annan ersättning än att blifva återförd till sin fader. Detta beviljades genast, och hela kungliga familjen medföljde.

En dag, då flickans fader stod och såg ut genom det fönster, hvarifrån det egendomliga skenet iakttagits, och undrade, hurudan hans dotters ställning nu vore, varseblef han till sin förvåning på vägen, som ledde till gården, en stor förgylld vagn, dragen af åtta hvita hästar, närma sig med stark fart. I samma ögonblick, som vagnen stannade utanför porten, hoppade en guldbesmidd herre, som var konungen sjelf, ur, lyftade ned en förnäm dam och skyndade med henne upp emot den förbluffade bonden.

»Här har du nu din dotter igen, gamle man», sade konungen. »Hon har beredt mig den största lycka, som en menniska kan önska sig, och därför vill jag gifva henne så stor rikedom, att hon skall bli väl bergad i sin tid och hennes barn efter henne».

Med dessa ord återvände han till vagnen och hemtade derur en säck, fylld med guld och silfver, och nedlade denne för den öfverlyckliga flickans fötter.

Härpå reste han tillbaka till sin kungaborg och lefde lycklig och nöjd i hela sin tid.

När han dog, öfvertogs regeringen af hans äldste son, som blef en mäktig stor konung, beryktad i alla land.

Pelsarubb.

Dä bodde en kong å e drottning på ett ställe. Så hände dä säg, atte drottninga ble sjuke å dö. Innan ho dö, sa ho te maken sin, atte han ente skulle gefta säg, felle han feck en person, som passa like väl i hennes bruredrägt som ho gjorde.

Emellerti hade kongen e doter. Då ho ble store, tok ho på säg mor sis bruredrägt en da och geck in te far sin å sa te'n: »se här, pappa, hva väl ja passar i mammas bruredrägt.»

Då sa kongen te dotera si: »nu vell ja äkta däg.» Men då feck ho så store sorg, se ho geck bort i ett uthus å sätte säg te å gråta.

Mennas¹ ho så satt å gret, kom hennes döa mor te'na å frågte'na, hva ho gråter för, å då tarte ho om för mor si, hva dä va. Då sa mor hennes te'na: »gråt ente för dä, du; dä ska nock bli bra. Begär bara å far din, atte han låter sy däg en klänning, som skiner som stjärnera». Å dä ble varkställdt.

Nä ho hade fått klänningen utå far sin, ba ho'n, atte han skulle låta sy en, som sken som mån; å nä ho hade fått 'en, ba ho om en, som sken som sola. Dä feck ho og.

Nä ho hade fått desse klänningane, så velle kongen nödvändegt gefta säg mä'na, Men då ba ho'n så vackert, atte han skulle bia² lite, för ho tänkte te å be mor si hjälpa 'na igen.

¹ medan. ² bida.

En kväl kom ho og, å då dotera frågte, hva ho nu ska gära, sa mor hennas: »du ska ha 'n te å sy en pels åt däg åf alle sorters skinn, som kan oppnämnas».

Nä ho hade fått pelsen, kom mor hennas igen å tok'a mä säg å for mä 'na te ett anne kongerike. Så sa mor hennas te'na, då de kom fram te kongsgårn, atte ho skulle gå in där å begära tjenst, å atte ho skulle be å få ett rom för säg te å ha sakera sina i. Då feck ho og, å ho ble kammerpiga.

Så hade kongen en son. Han skulle resa bort å begärde å få tvättevatten. Då tok kammerpiga e skåpa mä skoler i å bar te prinsen. Men han slængde skåpa etter'a ut igönom döra.

Så skulle ho bära opp stöflane hanses, å då tok ho dom folle mä skuler; å nä ho hade borsta hatten hanses å bar opp den te'n, så tok ho den og fulle åf samme slag. Då ble han så förargate öfver detta spektakel, s'atte han enga ställe reste.

Så va dä en sondasmora, som ho ba te å få gå te körka, å dä feck ho lofven te, bara ho geck hem, mä ett³ presten sa amen.

Inna ho geck, tok ho på säg den klänningen, som sken som stjärnera, å i körka satte ho säg ve stoldöra.

Prinsen kom og te körka å satte säg medt imot'a. Hela tjensta gjorde han ente anne hälle titta på denna vackra menneska.

Nä prästen hade sagt amen, så geck ho ut, å prinsen geck etter; å nä de kom ut, frågte han, hvar ho va ifrå.

»Ifrå Skoleskåpa i Stöffelann i Hattefors socken», sa ho. »Hvitt fore mäg å svart etter mäg, så får engen veta, hvar jag går».

Nä ho kom hem, så tok ho åf säg klänningen å tok på säg pelsen, som ho allti nöcka⁴. Däforså kalla de na og Pelsarubb.

³ så snart. ⁴ nyttjade.

Prinsen han kom snart han og, å då fräste han, om nå'n hade sett den vackra menneska, som va i körka.

Ja, dä va många, som hade sett'a; men nå't mer vesste de 'nte häller.

Näste sonda begärte ho å få gå te körka, å dä feck ho, bara ho geck hem, nä presten hade sagt amen.

Den dan tok ho på säg den klänningen, som sken som mån. Å nä ho kom te körka, sätte ho säg på sin vanläge plass. Prinsen kom og te körka å sätte säg medt imot'a.

Nä tjensta va slut, geck ho ut, å prinsens kom etter. Han fräste'na nu og, hvar ho va ifrå.

Dä svarte ho: »ifrå Skoleskåpa i Stöffelann i Hattefors socken. Hvitt fore mäg å svart etter mäg, så ser engen, hvar ja går».

Nä ho kom hem, tok ho åf säg klänningen å tok på säg sin gamle pels.

Prinsen kom snart etter hem å fräste, om de hade sett den vackra menneska, som va i körka i da. De svarte »ja» så många, som hade vört ve körka.

Sondan derpå ba ho og te å få gå te körka, å dä feck ho lofven te, bara ho geck hem, nä tjensta va slut. Dä lofva ho.

Dä tok ho på säg den klänningen, som sken som sola, å så geck ho te körka. Nä ho kom dit, sätte ho säg på dä vanläga stö't⁵. Prinsen kom og å sätte säg medt imot'a. Å han glante unner hela tjensta på denna menneska, s'atte han 'te vesste ett ol åf dä presten hade sagt.

Nä tjensta va slut, ga ho säg i väg å hem, å prinsens etter. Han fräste 'na, hvar ho va ifrå, å ho svar-te som de andre vännera å gjorde samma utlåtelse.

Dämmä va de skerde⁶ åt för den gången.

⁵ plats. ⁶skilda.

Nä ho kom hem ifrå körka, tok ho på säg sin gamle pels å lätte klänningen setta unner, den samme som ho hade hatt ve körka.

Prinsen han frägte, mä ett han kom hem, om nä'n hade sett den vackra menneska, som va ve körka i da. De svarte allihopa, atte de hade sett 'a, men engen vesste, hvar ho va ifrå.

Nä dä le fram på ettermeddan, så begärte prinsen utå kammerpige, atte ho skulle lusa 'n, som ho og gjorde. Som han nu låg mä sett hövve i knät hennas, så såg han på denne konstäge pelsen, som va så många sorters skinn i. Bäst han låg där, så ref han ett lite hål på pelsen å feck dä se denne granne klänningen, som ho hade på säg. Då begrep han, atte dä va ho, som han hade sett i körka. Han befalle'na mä ett, atte ho skulle ta åf säg pelsen; å nä ho dä hade gjort, så feck han så store kärlek te'na, satte han'te kunne berga säg en gång. Ho ble då tvängen te å tala om för prinsen, hvar ho va ifrå, å hva stämma⁷ ho va kommen utå.

Senna frägte prinsen, om ho velle gefta säg mä'n, hvarpå ho svarte »ja».

Så ble dä telagadt ett stort bröllop, som varte både länge å väl. Nä brölloppet va öfverstökadt, tok detta nya paret å reste te far hennas, se han feck veta, hvar ho hade toke vägen. Då ble dä så store gläje på kongen, nä han feck se doter si igen, å horde, atte ho va förmälte mä en kronprins.

Kongen va nu gammel, å däforså lätte han mägen sin öfverta regeringa, å han lefde i si ti, tess en an'n regent ble etter honom.

⁷ stånd.

Late EreK.

Dä va en gosse, som hette EreK. Han bodde i en sta, å samme sta va kongens resedens. Så va dä en da, han skulle gå etter vatten i e bötta. Nä han kom te sjön å hade toke opp vattnet, så feck han se e gädä i bötta. Fesken sa då te'n: »om du släpper mäg i sjön igen, så ska du få tre ynsker, hvecka du vell, å du ska få, som du ha ynska.

Dä släppte han gädä tebakere i sjön; men han va så illa late, s'atte han'te ides bära bötta hem, uta ynska, atte han skulle få ri på'na hem. Så sätte han säg på bötta, å dä bar iväg forbi dä konglega slottet.

Så satt dä e prinsessa ve ett fynster å feck se, dä han re på bötta. Däforså skratta ho å't'en. Dä ynska han, atte ho skulle bli mä barn å ente få nån an'n barnefar hälle honom. Dä ble så og.

Nä barnet va födt å ble så pass stort, se dä kunne gå, så ställde kongen te ett stort kalas, for te å få reda på far te barnet. Å dä hade blefve böne¹ både sämmer å bätter å Late EreK og.

Nä de satt ve borlet å åt, så hade de sätt barnet medt på borlet mä ett äpple i näfven. Hvecken som dä kasta äppet på, han skulle vära barnefar.

Dä inträffa dä så, atte barnet kasta dä på Late EreK. Dä ble kongen så förargate öfver dä, atte dotera hases skulle ha barn mä en så simpel person, s'atte han tok å lätte gära e store tynna å stack dom ner i'na alle tre å släppte'na ut i sjön.

Där låg ho å kanka i närre dar å te slut stötte ho imot ett berg. Dä sa prinsessa te EreK, atte han skulle försöka å ta säg ut på nåt sätt. »Dä is² ja'nte», svarte EreK.

¹ bjudne. ² ids.

Så hade han mä säg en fällekniif. Den tok prinsessa å ga säg te å karfva mä, å hva dä le, hade ho gnafve ett så pass stort hål i tynna, s'atte ho kunne stecka ut den ene armen.

Nä dä le om e stönn, så kom dä en gråben å skulle se, hva dä va, som rörde säg ve sjölannet. Höfle han stog där å snodde på säg, så vre han rompen in te tynna. Prinsessa ho nappa genarst tak i rompen, å mä dä sam gjorde gråben ett kutt å röckte tynna mä säg opp på lannet, å där stötte ho imot en stein, s'atte ho geck sönnner, å så kom folket i'na ut.

Dä fråga prinsessa Erek, höfle de skulle bära säg åt te komma te folk igen, å hva de senna skulle få å lefva åf.

Dä tarte Erek om for'a hela öfverrea³ mä gädä å sa, atte han hade e ynska igen. »Den ynska kan du gi mäg,» sa prinsessa, å dä feck ho ög.

Dä tok prinsessa en schal å bredde ut på marka å ynska, atte ho skulle få så många ynsker, som grässtråa va unner schal, å dä feck ho.

Senna ynska ho säg hästar å vagn for te å få fara hem te far sin. Dä feck ho.

Nä ho då kom hem, frågte kongen, höfle i alle dar de hade komme ut, å dä tarte ho om for'n.

Som nu ente nå't bröllop hade vort för, så feck kongen ställ'te ett säddent åt doter si å Late Erek.

Nä bröllopet va öfver, så feck prinsessa regera mä alltihopa soffe, som ho velle, för Erek han tok sän'te åf dä ringaste teken.

Så frågte kongen Erek en da, om han'nte skulle ta säg för nå't. »Nä dä har ja'nte na löst te,» sa han.

Så feck kongen veta, atte dotera hases hade fått så många ynsker, ho velle, å dä töckte han, atte ho

³ händelsen.

jarna kunne re säg, hvecke Erek gjorde nåt hälle ente, å däforså tok han sä'nte mer åf'en.

Nå då kongens doterson ble store, så feck han løfven te å regera etter morfar sin, før prinsen va en doktåge kar.

Presten som va hossen öfver skam.

(Sågen).

För länge, länge senna bodde dä på ett ställe Öschels socken e prostinna, som va enka. Ho va så elacke mot folket sett å höckfalåge¹ å besätte på alle vis. Däforså drögde dä'nte länge, felle skam kom å helsa på'na. Te å börja mä va han lolåge²; men tess sturskare å elackare ho ble, tess närgångnare ble den onne, å te slut kunne ho knappast re säg mä'n, soffe husera han. Natta igönom regera han mä bol å stolar å allt hva löst va i huset å förde ett såddent väsen, s'atte de'nte kunne få söfva för'n en gång. Han geck te å mä så långt, s'atte han tok å hängde opp prostinna i håret en da, å då hade ho fella³ fått dö, om ente e utå pigera hennas hade komme in å lossa ner'a.

Då vesste ho'nte nå anne rå, hälle ho feck skecka etter en prest, som skulle drifva ut'en ur huset. En prest kom og; men höfle han läste å ba, så va dä'nte lönt å få ut skam.

Då skecka ho etter en an'n prest, men ente bätter löcka hade han häller. Så fresta ho mä fyra stöckene prester te, men skam ga ente mä säg indå.

Te slut feck ho höra, atte dä fanns en prest nere i Örs socken, som hade makt mä den onne, å honom skecka ho bå etter.

¹ högfärdig. ² lugn. ³ troligen.

Nå han kom dit, så såg dä så illa ut där, s'atte han'te vesste, om han torde gå in en gång. Men prostinna gret å ba for brännane lifvet, atte han skulle hjelpa'na ifrå den onne, å då geck presten in. Då ble skam så flate, s'atte han krö bort i e vrå å sätte säg.

Nu börja presten å läsa så granne böner, s'atte skam tvinna säg som en mask. Senna befallte han'en å laga säg åf å ut; men han va'nte go te å få ut'en hvarking igönom döra hälle korsten.

»Nå,» sa presten, »vell du'nte gå ut där, så ska du få maka däg ut igönom ett hål, som mindre ä». Dämäså tok han e nål å stack ett hål igönom fönsterblyt, å senna tvinga han skam te å krypa ut igönom dä. Men dä kosta på'n, må tro. Han jämra säg å pep å skrek; men dä hjalp ente, ut feck han. Å nå han hade pina säg ut igönom dä lella hålet, så va dä så mön rök utå svafvel i rommet, s'atte en ente kunne se hanna ifrå säg en gång.

Men etter den dan våga'nte skam säg tebakens, å prostinna måtte lofva presten atte allti vort beske dele mot hvar menneske.

* * *

Dä va og en an'n gång, som denne presten tvinga skam te å dansa etter si pipa.

Dä va så, atte presten hade vort te Holms körka en sonda å predika. På vägen hem ble han bön⁴ in i Jarse⁵, där dä va likfal, å där stanna han te långt inpå natta. Nå han reste därifrå å kom på vägen mella Svecklingebyn å Örsberg, trela dä ena hjulet åf tjaraxel. Drängen, som skjussa presten, geck dä åf å velle sätta på hjulet igen; men dä feck han ente for presten, uta han sa te'n, atte han skulle ta hjulet å lägga opp i tjarra å senna sätta säg opp å köra

⁴ bjuden. ⁵ Gärdserud.

på. Ja, då gjorde drängen, å han la'nte fingern imella, uta tjerne, se då töt om öra på dom. Å nu geck tjarra mö bätter hälle forut, for skam han va tvängen te å nappa tak i axel å hålla tjarra oppe, å senna feck han fjarta å sprenga bortimä, ännu te då de kom fram te Örsberg.

Drängen velle då dra in tjarra, men han feck ente då häller for presten, uta han töckte, atte skam ente hade nå't anne å göra hälle stå där å hålla så längen'; å där feck han stå og ännu te andre dan om meddan, då drängen feck dra in åkedonet, å då slapp skam ifrå't.

Senna ble den vägen, där hjulet trelle åf, kallate Trolldansevägen, å då heter den än i da.

Östavind, Vestavind och Brystål.

För mycket, mycket länge sedan bodde på ett ställe ett gammalt äkta par, som hade två barn, en son och en dotter. Ehuru förmögenheten endast bestod af en liten stuga med torftigt innanrede samt tre får, rådde dock nöje och endragt bland familjemedlemmarne, så länge de gamle lefde. Emellertid dogo dessa en vinter, och barnen delade den ringa kvarlätenskapen sins emellan, hvarvid två får föllo på broderns och ett på systemns lott. Stugan betraktade de som gemensam egendom och bodde fortfarande i densamma.

På våren förde gossen fåren till skogen för att der valla dem, medan flickan stannade hemma och skötte de husliga göromålen.

En afton, då gossen stod i begrepp att begifva sig hem med sin lilla hjord, framträdde till honom en gammal gubbe, åtföljd af en hund, och frågade honom, om han icke skulle vilja bortbyta ett af fåren emot hunden.

»Det törs jag icke för min syster», svarade gossen.

»Byt du!» sade gubben. »Du får med tiden större nytta af hunden än af fåret».

Gossen gaf slutligen med sig, och bytet försiggick.

Som han förutsett, fick han äfven vid hemkomsten mottaga förebråelser af system för sitt oförstånd. Dagen derpå begaf sig gossen åter till skogen med sina djur, och om aftonen kom samme gubbe till honom, äfven då i sällskap med en hund, som han önskade byta bort mot ett af fåren. Gossen sade sig hafva fått så mycket ovett för det förra bytet, att han omöjligt vågade göra ett andra.

Men gubbens föreställningar och enträgna uppmaning segrade ändtligen öfver gossens motstånd, och så bortbytte han sitt andra får.

Denna kväll blef hans syster ännu mera förargad än förra gången, men tröstade sig dock dermed, att hon hade sitt eget får i behåll.

Tredje dagen förde han detta till skogen. Djuret var mycket oroligt, emedan det saknade sina kamrater, och sprang bråkande än hit, än dit, så att gossen helt visst hade förlorat det, om icke hans hundar hade återfört det till honom.

Om aftonen infann sig gubben med en hund och anhöll att mot denne få tillbyta sig fåret. Det vågade gossen för ingen del medgifva, ty detta får tillhörde hans syster, sade han; och om han lemnade ifrån sig detta, skulle han göra henne otröstlig.

»Om du icke tillbyter dig denne hund», sade den gamle, »så får du ingen nytta af de båda andra.

Dessutom skall jag som mellangift lemna dig en bössa, hvilken besitter den egenskapen, att allt, hvad du blott pekar på med henne, faller».

Då försvann gossens tvekan, och bytet egde rum. Derpå omtalade gubben hundarnes namn: den förste hette Östavind, den andre Vestavind och den tredje Brystål. Denne var den förnämste af dem alla.

När gossen kom hem med sina hundar, blef hans syster så förargad på honom, derför att han bytt bort äfven hennes får, att hon hvarken ville ge honom mat eller dryck. Då rusade Brystål på henne, ryckte och slet i hennes kläder och släppte henne icke, förr än hon lofvade tillreda kvällsvarden.

Följande morgon begaf sig gossen till skogen för att jaga. Hundarne, som naturligtvis åtföljde honom, drefvo upp en stor mängd vilda djur, hvilka gossen fälde med sin utmärkta bössa.

Då han tyckte sig hafva nedlagt tillräckligt många, gick han till en närbelägen herregård, der han sålde hela jagtbytet. För de erhållna pengarne köpte han tre kor, hvilka han skänkte sin syster som ersättning för fåret.

Några dagar derefter, då gossen ånyo befann sig på jagt, sprang Brystål helt plötsligt emellan hans ben, så att han blef sittande grenslé öfver hunden, hvarefter denne for af i fullt språng öfver myrar och moras och stannade icke förr, än han hunnit till en hög, brant bergvägg, liknande en dörr. Deri satt en stor nyckel, som Brystål fattade med sina tassar. Strax öppnades en ofantlig dörr, genom hvilken våra resenärer inträdde. Dessa vandrade derpå genom en lång rad af salar, den ene praktfullare än den andre. Ingen varelse syntes någonstädes till: allt var tyst och stilla.

»Ack», sade gossen halfhögt för sig sjelf, »om min syster ändå vore med, så skulle vi slå oss ned

här för alltid. Knappt hade han uttalat orden, innan Brystål var försvunnen. Inom få ögonblick kom han likväl igen, bärande gossens syster på sin rygg.

Nu vardt det stor glädje på de båda syskonen öfver den präktiga boning, som de så oförmodadt hade funnit, och de började med ens att inrätta sig i densamma.

Länge lefde de der i ro och fred; men en dag, då gossen som vanligt var ute på jagt, hände sig, att en gammal man inträdde till flickan, der hon gick och sysslade med maten åt sin broder, som hon snart väntade tillbaka. Gubben slog sig helt obesvärad ned i en soffa och såg sig omkring i rummet. Slutligen frågade han med barsk stämna, hvem som hade gifvit henne lof att inflytta i hans bostad.

Den förskräckta flickan omtalade, huru hon hade kommit dit, tilläggande i sin förvirring, att det icke vore hennes, utan broderns fel.

Gubben tröstade henne och lofvade, att, om hon lade gift i den mat, som hon tillredde, han icke blott skulle ha öfverseende med hennes inflyttning, utan också bereda henne alla möjliga fördelar för hennes återstående lif.

Flickan var visserligen till en början villrådig; men med tanken på den fara, som hotade henne, om hon icke åtlydde gubbens uppmaning, och därad af hans förespeglingar, blandade hon ett skarpt gift i anrättningen samt afvaktade sedan sin broders återkomst.

Innan kort inträffade denne och satte sig, trött och hungrig som han var, genast till bords. Han fick likväl icke tid att taga för sig af anrättningen, ty Brystål, som vädrat på den, fattade den snabbt mellan tassarne och kastade den ut genom dörren.

Förbluffad såg gossen på sin syster och frågade, huru hon nu hade lagat maten, då icke ens hundarne

ville äta den. Flickan sade sig icke hafva tillredt den anorlunda än förut; men han var ändå icke nöjd, utan menade, att det funnes flera personer än systemen i huset, samt började söka öfverallt, dock utan att finna någon.

Följande dag, då gossen var ute, infann sig gubben ånyo. Han uttryckte sitt missnöje deröfver, att gårdagens plan icke hade lyckats, men sade sig nu hafva ett annat, bättre förslag att gifva. Enligt detta skulle flickan ställa den åt brodern tillredda maten i det stora väggskåpet, framför hvilket var en fallucka i golfvet. Denna, som ledde ned till en djup underjordisk källare, borde hon fästa helt löst, så att den fölle ned, då gossen trampade på den. Efter dessa anstalter skulle flickan lägga sig, som om hon vore sjuk.

Knappt hade gubben aflägsnat sig, innan gossen inträdde. På dennes fråga till systemen, hvarför hon så tidigt gått till sängs, svarade hon, att hon plötsligt blifvit illamående. Hon bad honom sjelf taga sig mat, som stod tillagad i skåpet, emedan hon icke förmådde framsätta den.

Brystål gick försigtigt före till skåpet och varseblef genast den förrådiska falluckan, som han med ett slag af sin tass stötte ned. Då blef gossen mäktigt bestört och sporde, hvem som lagt detta giller, »Här finns bestämdt någon, som traktar efter mitt lif», sade han, »och den kan icke vara långt borta». Han lockade på sina hundar och gick med dem genom en mängd rum, sökande efter den illvillige personen. Snart tyckte han sig höra steg i rummet framför, hvarnå han påskyndade sin gång, och varseblef, i det samma han öppnade dörren till detta, en karl smyga sig ut genom en annan på motsatta sidan. Med ett par hopp var gossen framme vid denna dörr, ryckte upp den och fann en gammal gubbe sitta hopkrupen

i en vrå. »Fräls mig från dina hundar», bad gubben så bevekande, »eljes ta de lifvet af mig».

»Hvad får jag då?» sporde gossen.

»Jag skall skänka dig en kejsaredrägt», sade gubben. »Då du drager denna på dig, kan ingen i prakt jemföra sig med dig».

»Hvad får jag vidare?» frågade gossen.

»Jag skall gifva dig en silfverlänk», sade gubben. »Då du ruskar på den, kommer en vagn af idel guld och silfver, dragen af fyra hvita hästar. Allt detta tillhör dig».

»Hvad får jag vidare?» frågade gossen.

»Du skall få ett svärd, hvars ena sida är mörk och den andra blank. Då du vänder den blanka sidan upp, dör allt, åt hvilket du önskar döden, och om du vänder den mörka sidan upp, får allt, åt hvilket du önskar det, lif igen».

»Hvad får jag vidare?» frågade gossen.

»Nu har jag alls inte mera att gifva dig», sade gubben, »utan beder dig frälsa mig från dina hundar».

»Det skall jag visst göra», svarade gossen, hvarpå han vände upp svärdets blanka sida. I samma ögonblick nedföll gubben död. »Östavind, Vestavind och Brystål, rifven denne gubbe i tusen stycken!» befalldes gossen, och det gjorde de.

Derpå begaf sig gossen ut i världen med sina hundar. Då han länge hade vandrat, kom han en afton till en stor sjö, på hvars andra strand låg en stad. Den önskade gossen besöka; men som ingen farköst fanns, satte han sig på ryggen på Brystål samt bjöd denne simma öfver med honom.

Anländ till staden, fann han alla husen i den samma klädda i svart. Han steg in i ett af dem och bad att få hvila öfver natten, hvilket också beviljades.

På hans fråga, hvarför hela staden var svartklädd,

svarade värdinnan: »du måtte vara mycket långväga ifrån, som icke hört, hvad här har tilldragit sig».

Då gossen sade sig icke hafva hört det ringaste derom, fortfor värdinnan: »för några dagar sedan begaf sig vår konung ut till hafs för att besöka en konung i ett annat rike. Under vägen råkade han i svår sjönöd, förorsakad af en ofantlig drake, och för att komma undan med lifvet måste han lofva bort sin enda dotter åt draken. I morgon kommer denne för att hemta prinsessan».

»Har icke konungen utfäst någon belöning åt den, som möjligen skulle kunna rädda prinsessan?» sporde gossen.

»Jo», svarade värdinnan; »den, som kan rädda henne, får taga henne till äkta. Men hittills hafva blott två afskedade soldater anmält sig».

Med detta besked gick gossen till hvila. Tidigt följande morgon begaf han sig till sjöstranden och den plats, dit han hört, att prinsessan skulle föras. Såväl hon som hennes båda räddare voro redan der. Af de sistnämnde hade den ene klättrat upp i en tall och den andre stigit upp på ett högt berg vid sjöstranden. Prinsessan satt på en tufva och grät.

Gossen steg fram till henne och frågade, hvarför hon var så bedröfvad.

»Ack», svarade hon, »snart kommer ett förskräckligt odjur och tar mig».

Gossen bad henne vara vid godt mod. Måhända kunde han rädda henne, sade han, om hon tillåte honom lägga sig med hufvudet i hennes knä.

Det beviljade hon.

Då han lagt sig, sade han: »om jag somnar, och draken kommer, så befall Brystål att väcka mig».

Gossen insomnade ock innan kort.

Då tog prinsessan en silkeduk, som hon bar om sin hals, ref den midt i tu samt stoppade den ena

hälften i en ficka på gossens rock; den andra behöll hon sjelf. Derpå delade hon sin guldring i två delar, af hvilka hon knöt den ena i gossens hår och förvarade den andra hos sig.

Nyfiken att se, hvad prinsessan förehade, sträckte sig soldaten i trädet utför dess grenar, men förlorade jemvigten och föll till marken, hvarvid han afbröt sin ena arm. Döljande sin smärta, drog han sig hastigt tillbaka och gömde sig bland träden.

Knappt hade detta skett, innan draken syntes i fjerran närma sig med otrolig hastighet.

Prinsessan hade glömt hundens namn, men fattade sig genast och tecknade åt honom att väcka sin husbonde. I ögonblicket var denne på benen, fattade sitt svärd, och, då draken var helt nära, vände han upp den blanka sidan på svärdet, och, odjuret föll. På befallning rusade hundarne på det och ref det i stycken.

Härpå tog gossen afsked af prinsessan och aflägsnade sig.

Så snart han var borta, framträdde de båda soldaterna från sina gömställen och tvingade prinsessan att med ed lofva att icke uppgifva någon annan än dem såsom sin räddare.

Då konungen fram på dagen såg sin dotter oskadd återvända till borgen, blef han mycket glad och skyndade henne till möte.

På hans fråga, om de båda åtföljande männen hade räddat henne, svarade hon jakande.

Konungen vände sig då till dem och tackade dem för den stora lycka, de hade beredt honom. Åt soldaten med den afbrutna armen ansåg han sig böra gifva sin dotter, emedan han hade lidit mest vid hennes befrielse. — Dock borde bröllopet uppskjutas, till dess han blifvit fullt återställd. Den andre soldaten utnämde han till sin trotjenare.

Då gossen hade lemnat prinsessan, begaf han sig ånyo ut på vandring. En dag varseblef han framför sig på vägen en ensam ryttare i sporrsträck närma sig. Fastän hästen ansträngde sig till det yttersta, bearbetade ryttaren honom likväl med sin värja, och det stackars djuret hade tvifvelsutan snart störtat, om icke gossen genom att fatta tag i betslet förmått ryttaren att stanna. Denne, som befanns vara en konung, hotade att hugga gossen i stycken, om han icke släppte sitt tag; men denne lät icke skrämma sig så lätt, utan bannade i stället konungen för hans omenskliga ridt.

»Släpp hästen!» skrek konungen utom sig af vrede och förskräckelse. »Ser du icke den ryttarskara, som kommer efter för att ta mig till fånga?»

»Har ingen fara», sade gossen, hvarpå han gjorde helt om med häst och ryttare, vände upp den blanka sidan af sitt svärd, och hela ryttaretruppen stupade till marken.

»Finns det någon ibland förföljarne, som eders majestät önskar uppväckt igen?» sporde gossen.

»En fänrik och en sergeant», ljöd svaret från den förvånade konungen.

Gossen vände då upp svärdets mörka sida, och genast reste sig de tvenne krigare, hvilkas lif konungen velat bevara.

»Huru stor ersättning fordrar du för de viktiga tjänster, du gjort mig?» frågade konungen.

»Derför begär jag ingen ersättning», svarade gossen.

»Jag har en dotter, vän och fager», sade konungen.

»Skulle du icke vilja taga henne som belöning?»

»Jag tackar eders majestät», svarade gossen; »men jag har redan utsett en fästmö».

Han antog dock konungens inbjudning att vistas en tid på hans borg. Der nåddes snart hans öron af ryktet om den nära förestående förmälningen mellan

prinsessan, som han räddat, och den förut omtalade soldaten.

Med ens tog han afsked af sin kunglige värd samt reste dag och natt, till dess han ändtligen inträffade i den stad, der prinsessan bodde. Han uppsökte samma hus som förra gången och erfor der, att bröllopet skulle ega rum den följande dagen.

Morgonen derpå befallde gossen Brystål att från slottet hemta den bästa stek, som der fanns.

Brystål gick. Då han kom till slottsporten, sökte en vaktpost att hindra honom från att intränga; men hunden fattade mannen om lifvet och slog omkull honom, hvarefter han skyndade in och bemäktigade sig en stor och saftig stek, som stod på bordet.

Då gossen smakat på denna, bjöd han Brystål hemta bröllopsvinet. Denna gång stodo två vaktknektar vid porten. Hunden slog ned dem båda, gick in och fattade en med vin fylld silfverkanna, som han skyndsamt bar hem till sin husbonde.

När denne hade förplägat sig så mycket han önskade, sade han till Brystål: »nu lyster mig att se brudkronan; gack åstad och hemta den!» Och hunden gick.

Då han kom in i bröllopssalen, voro alla gästerna der samlade omkring bruden, som redan bar kronan på hufvudet. Hunden gick rakt fram till prinsessan, reste sig upp och tog kronan varsamt af henne samt aflägsnade sig blixtnabbt.

Konungen blef mäktat vred öfver denna händelse, rusade efter hunden och förföljde honom ända till det hus, hvori han gick in.

Emellertid hade gossen från sitt rum varseblifvit konungen, hvarför han i hast iklädde sig sin kejsardrägt.

Förbluffad öfver att här finna en så högt uppsatt man, stannade konungen i dörren; men den förment

kejsaren bjöd honom vänligt stiga in. Längre dröjde det icke, förrän de båda »furstarne» voro mycket förtrogna, och till slut inbjöd konungen sin nye vän på bröllopet.

Med nöje antog »kejsaren» inbjudningen; men då konungen ville sända till slottet efter hästar och vagn, sade den förre: »det är icke af nöden, ty jag har sådana här på platsen;» hvarpå han ruskade på silfverlänken, och i samma ögonblick stodo hans präktiga vagn och hästar vid porten.

Derefter åkte de tillsammans till slottet, der kejsaren på begäran erhöll ett enrum att göra sig i ordning uti, innan han steg in till de öfriga gästerna.

När konungen om en stund trädde in i bröllopsalen, blef han mycket förvånad öfver att icke finna kejsaren der. I stället varseblef han en tarfligt klädd gosse i ett hörn af rummet. Konungen kallade honom genast till sig och sporde, hvad han ville, och hvem som lofvat honom intränga der.

»Eders majestät har sjelf bjudit mig», svarade gossen.

»Det kan jag icke minnas», sade konungen; »det var en helt annan person, jag väntade se».

Dock lät han gossen stanna, ty han tänkte, att denne möjligen kunde vara gästerna till någon förnøjelse. Då man emellertid ingenstädes kunde finna kejsaren, bjödos gästerna taga plats vid bordet, gossen längst ned.

Under måltiden sade konungen till honom: »du, som är en resande man, har väl upplefvat många äfventyr. Tälj oss några af dem!»

»Föga märkvärdigt har jag sett», svarade gossen, »och har fördenskull intet att berätta».

Vid dessa ord kom bruden att kasta sina ögon på den talande, hvars röst föreföll henne bekant, och vid närmare påseende märkte hon något glittra i hans hår.

Nu blef det med ens klart för henne, hvem denne främling var. Hastigt sprang hon upp från sin plats och bort till honom, utropande: »se här, min fader, den, som har räddat mig från draken». Derpå lösgjorde hon inför de bestörta gästerna den halfve ring, som hon inknutit i hans hår; visade, att denna passade till fullo tillsammans med den halfva, som hon sjelf hade, samt uppdrog till sist ur gossens ficka en half silkeduk, hvaraf hon sjelf egde den andra hälften.

På konungens fråga till gossen, om detta voro sannt, svarade han ja.

Då vände sig konungen förebrående till sin dotter, som hade farit med osanning, då hon uppgaf de båda soldaterna som sina räddare.

Prinsessan urskuldade sig dermed, att hon blifvit tvingad af dem till denna osanning, och att hon af fruktan för hämd icke vågat yppa rätta förhållandet förr än nu.

»Då så förhåller sig», sade konungen till gossen, »öfverlemnar jag åt dig att efter godtycke straffa dessa skurkar».

Gossen befalldes tjenarne att fasttaga soldaterna och föra dem utanför slottet. Sjelf gick han ett stycke efter, och så snart de voro utanför slottsporten, vände han upp den blanka sidan på sitt svärd, hvarvid de båda männen nedföllu döda. Sedan hundarne på befallning sönderslitit dem, gick han in i slottet, påtog sin kejsarskrud och trädde så inför konungen. Denne, som nu igenkände sin gäst, blef mycket glad öfver sakernas vändning och gaf med nöje sitt bifall till förmälningen mellan sin dotter och honom.

Efter bröllopet öfverlemnade konungen krona och rike åt sin mäg, som blef en duglig regent, älskad och vördad af alla.

Skabbkart.

För många år tillbaka bodde någonstädes ett gammalt äkta par, som hade tre söner. Den yngste af dessa, ett snällt och lydigt barn, tillvann sig mer än de båda äldre, som hade ett hårdt och trotsigt sinnelag, föräldrarnes kärlek; därför blef han ock grundligt hatad af sina bröder. Deras hätskhet emot honom mildrades icke ens genom förlusten af far och mor, hvilka dogo nästan samtidigt: de tilläto honom icke en gång vara med vid delningen af arfvet, som de behöllo ensamt för sig. Som detta dock var ringa, och ingen utsigt fanns att hemma föröka det, ansågo de sig nödsakade att lemna sitt fädernehem och söka sin lycka på annat håll. Tidigt en morgon drogo därför alla tre i sällskap ut i världen. Efter en stunds vandring kommo de till en korsväg. Här anträdde de båda äldre bröderna den ena, den yngre den andra vägen. Denna förde genom en stor, dyster skög, som aldrig syntes vilja taga något slut, och ju längre det led mot aftonen, desto oroligare blef gossen öfver att icke finna herberge; ty ingenstädes mötte han någon menniska och ingenstädes såg han någon menskelig boning.

Trött af den långa vandringen, satte han sig i skymningen vid vägkanten och var nära att insomna, då ljudet af tunga fötsteg nådde hans öron och kom honom att fara upp ur sin dyala. Men huru förskräckt blef han icke, då han erfor, att den annalkande var en ofantlig jätte, reslig som de högsta träd i skogen. Att söka undfly var likväl ingen möjlighet, då jätten var alldeles invid honom. Han tog därför höfligt af mössan och helsade med gråtmild röst ett ödmjukt: »god dag, far».

»Jag har lefvat i många år», sade jätten, »men ännu har ingen kallat mig far». Han sporde derpå

gossen, hvarifrån han var och hvart han ämnade sig. Denne nämde sitt forna hem, omtalade förlusten af sina föräldrar samt af arvet efter dem och sade sig nu vara ute för att söka tjenst.

»Det passar ju bra för mig», mente jätten; »jag behöfver en, som sköter om min häst, och kanhända du vill försöka dig på det. På mat och pengar skall du icke lida brist; men du måste med lifvet svara för, att djuret ryktas så, som jag befaller».

Härefter följde föreskrifterna, af hvilka de viktiga voro, att hästen, som åt ur en silfverkrubba och drack ur en guld kittel, skulle för hvarje gång, han ätit upp fodret, vändas helt om i spiltan, samt att gossen icke finge med händerna röra i kitteln.

Gossen sade sig vara villig antaga tjensten och åtföljde sin nye husbonde till hans hem. Här utförde han under flera år med punktlighet och ordning sina åligganden och var därför mycket omtyckt af jätten.

En gång, då denne var borta, råkade han likväl, glömsk af den stränga förmaningen, att tvätta sitt hufvud i den präktiga kitteln. Knappt var detta gjort, innan han till sin förvåning hörde hästen utropa: »olycklige, hvad skall du nu taga dig till! Ditt hår har genom tvättningen blifvit glänsande af guld, och då vår husbonde kommer hem och märker, hvad du förehaf, skall han utan förbarmande döda dig».

Slagen med häpnad af denna erinring, kunde gossen icke säga ett ord; men hästen, som kände medlidande med honom, erbjöd sig att till tack för den omsorgsfulla vård, hans skötare egnat honom, frälsa honom undan jättens hämd.

»Vi måste tillsammans fly härifrån», sade hästen till honom; »men dessförinnan bör du medtaga betslet, borsten, en med vatten fylld flaska samt en glasskärfva.»

Försedd med dessa saker, besteg gossen hästen och satte af i sporrsträck hän öfver berg och dal.

Hunna ett långt stycke på vägen, fingo flyktingarne plötsligt höra ett starkt flåsande bakom sig, härrörande från jätten, som efter att vid sin hemkomst hafva saknat både häst och tjenare, nu sökte hinna upp dem. På hästens inrådan kastade nu gossen bakom sig den medförda borsten. Af denna uppväxte ögonblickligen en så tät skog, att jätten hade all möda att bana sig väg derigenom. Flyktingarne vunno emellertid ett betydligt försprång; men efter en stunds förlopp sågo de jätten i hack och häl bakom sig. Nu läto de vattenflaskan falla, och strax bildades en stor sjö, som han till största delen måste dricka ur för att komma vidare. Det kräfde dock icke lång tid, och redan var han för tredje gången nära att fastaga de flyende. Men af glasbiten, som utkastades såsom det sista räddningsmedlet, reste sig ett så högt och brant berg, att den uttröttade jätten icke förmådde öfverstiga det, utan måste vända om.

Glada öfver att äntligen hafva blifvit den besvärliche förföljaren kvitt, fortsatte våra vänner härefter i all bekvämlighet färden och anlände slutligen till en stor och vacker kungsgård. Der stannade hästen och tillsade gossen att gå in och söka anställning bland den lägre betjeningen i köket samt kalla sig Skabbkart. Han skulle framför allt akta sig för, att någon finge se hans hår; och om han möjligen i ett eller annat afseende råkade i förlägenhet, behöfde han blott skaka bletslet; och hästen skulle genast infinna sig. Derpå begaf sig denne åt skogen, och gossen inställde sig som tjenstsökande i kungsgården, der han ock antogs.

Konungen, i hvars tjänst Skabbkart sålunda inträdde, hade tre döttrar. Åt hvar och en af dem hade han gifvit ett guldäple att bortskänkas till den yngling, som vunne deras hjertan. De båda äldsta dötrarne hade vid tiden för Skabbkarts inflyttande redan gjort sitt val och utkorat hvar sin prins. Den yngsta der-

emot hade hittills afvisat alla friareanbud, emedan hon icke funnit någon värd hennes tro.

Hände det emellertid så, att, då Skabbkart tidigt en morgon, medan de öfriga tjenarne voro ute, kammade och putsade sitt guldglänsande hår, den yngsta prinsessan helt oförmodadt råkade inträda i köket, der han nu trott sig vara allena. Hon var redan nära att vända om, men den egendomliga glans, som omgaf ynglingens hufvud, ådrog sig hennes uppmärksamhet och kom henne att helt och hållet glömma, hvar hon befann sig.

Från den stunden uppmärksammade hon Skabbkart allt mera, och ju oftare hon såg honom, desto mer steg han i hennes tycke, och slutet blef, att hon, upptänd af kärlek till den af de öfriga föraktade köks-gossen, skänkte honom sitt guldäpplé, utkorande honom dermed till sin brudgum.

Någon tid derefter, då de andra blifvande mågarne gästade kungsgården, anordnade konungen, för att pröfva deras skjutfärdighet, en jagt, deri äfven Skabbkart skulle få deltaga. Prinsarne försågos med de bästa skjutvapen, men Skabbkart erhöi ett förrostadt och felaktigt gammalt gevär och tillsades att ensam begifva sig till sin post, under det de andra åtföljdes till en annan utvisad plats, som ansågs särdeles rik på villebråd.

I sin harm öfver den klena utrustningen var Skabbkart nära att afstå från en täflan, hvaraf han synbarligen endast komme att skörda smälek; men plötsligen erinrande sig sin trogne väns, hästens, löfte, smög han sig bort, der han hade betslet förvaradt, skakade på detta, och i samma ögoblick stod den trogne rådgifvaren vid hans sida. I korta ordalag berättade ynglingen den anordnade jagten, huru illa han blifvit utrustad, och huru han genom denna, såsom han trodde, misslyckade jagt än ytterligare skulle

ädraga sig sina svågrars hän. Hästen bad honom fatta mod, nämde för honom ett lämpligt ställe i skogen, der han utan att behöfva använda annat vapen än ett godt slagträ skulle kunna nedlägga så många vilddjur, som hans krafter tilläto. Men om, såsom väl kunde hända, jagten utfölle mindre väl för prinsarne, och de derfor ville köpa Skabbkarts byte, så borde han icke afstå det på andra vilkor än mot deras guldäplen.

Ynglingen tackade sin vän för godt råd och skyndade bort till den anvisade platsen. Knappt hade han infunnit sig, innan han var alldeles kringhvärfd af vilda djur, hvilka han dödade hoptals.

Mot kvällen uppsökte honom de båda prinsarne, hvilka blott skjutit en enda liten hare, och hvilka derfor blefvo högligen förvånade öfver den simple köksgossens lycka. De bådo honom på det enträgnaste att mot hederlig betalning sälja sitt jagtbyte åt dem; men han ville till en början för intet pris afyttra det. Slutligen, då han fann, att de gerna gifve hvad som helst för att bli egare deraf, lofvade han afstå det, om han i utbyte erhöle de guldäplen, hvilka de fått af sina trolofvade. Detta tycktes dem vara ett högt pris; men hellre än att inför konungen och hofvet synas stå efter Skabbkart, afstodo de åt honom sina guldäplen och blefvo egare af hans jagtbyte.

Vid hemkomsten möttes de af konungen, som hjertligt helsade dem och sporde, huru jagten hade lyckats. »Åh, ers majestät torde låta hemta några vagnslaster», svarade prinsarne.

»Nå, än du, min kära Skabbkart», sade landsfadern, vändande sig till denne, som stod afsides med en hare i handen, »du bringar väl icke synnerligen mycket hem, kan jag tro?» Skabbkart ursäktade sig så godt han kunde, och konungen tillsade honom att

gå till köket och tillreda åt sig, hvad han medfört, men de öfriga inbjödos till taffeln.

Under måltiden enades prinsarne om att den följande dagen begifva sig på fiske, och att Skabbkart äfven då borde medfölja.

Före affärden hade Skabbkart, hvilken nu liksom vid den föregående täflingen erhållit de sämsta redskapen, ett samtal med sin gamle rådgifvare. Enligt dennes försäkran skulle Skabbkart äfven denna gång bli segrare, och då prinsarne kommo för att köpa hans byte, borde han lemna det endast i det fall, att han finge brännmärka dem på blotta ryggen. Det gick helt och hållet så, som hästen förutsagt, och ynglingen följde i allt hans råd.

Emellertid randades den dag, då bröllopet skulle hållas, enligt konungens önskan åt alla tre prinsessorna på samma gång. Vidlyftiga förberedelser hade gjorts dertill, och landets förnämste män voro inbjudna. Före sjelfva förmälningen höll konungen till de församlade ett långt tal, deri han särskildt framhöli den lycka, som han och hela landet kände i närvarande stund, då genom de båda äldsta döttrarnes val af ädla och hugstora prinsar han i dessa trodde sig finna värdiga efterträdare och dugliga regenter, uppmanade till sist desamma att, såsom sed vore i landet, i bröllopgästernas närvaro öfverlemna till honom de guldäpplen, hvilka de såsom underpant på ömsesidig trohet hade mottagit af sina brudar. Stumma af häpnad, sågo prinsarne på hvarandra, och konungen förnyade sin uppmaning.

Då steg Skabbkart fram, öfverlemnade icke blott sitt äple, utan äfven prinsarnes, i det han ontalade verkliga förhållandet med bytet från såväl jagten som fisket, tilläggande, att de nådiga herrarnes ryggar väl skulle bekräfta hvad han sagt, om man ville göra sig besvär med att undersöka dem. Nu vardt konungen

mäkta vred, lät utföra och döda de otrogna prinsarne samt bortvisade deras brudar. Men sin yngsta dotter och hennes trogne brudgum öfverhopade han med ynnestbevis, gaf med glädje sitt odelade samtycke till deras förening och utnämde honom till sin efterträdare på tronen.

Efter slutadt bröllop föllo den nyblifne furstens tankar på sin trogne häst, hvilken han genast tillkallade, och åt hvilken han hembar sin stora tack för sin nuvarande, lyckliga ställning samt frågade, om han icke kunde göra honom någon återtjenst. Den enda och bästa tjenst, som fursten kunde göra hästen, vore, sade denne, att han med den yxa, som han efter anvisning skulle träffa vid roten af ett visst träd i skogen, afhögge hästens hufvud. Detta syntes hans forne skötare illa vara, men hästen bad så beyekande, att den förre måste efterkomma hans önskan.

Knappt hade hästens hufvud fallit, förrän — förunderligt att skåda — ur den skälfvande kroppen plötsligen uppstod en högrest och vacker yngling, som, glad öfver sin befrielse, störtade i sin räddares armar. Denne erfor nu af den återuppståndne, att han var son af den konung, hvars dotter den förre nyss hade äktat, och att han genom förtrollning tvingats att under skepnaden af en häst tillbringa större delen af sin föregående lifstid hos den jätte, från hvilken de båda hade rymt.

Efter denna förklaring återvände de båda svågernar skyndsamt till kungsgården, och hvilken fröjd och glädje der då blef, det kan den icke fatta, som icke var med.

Gåtor.

Dä står, en sten uppå vår ren, mä fyra fötter å
enga ben; där ä barn, men allri födt; där ä lik, men
allri dödt; där ä vin, men allri bryggadt; där ä brur-
folk, men allri bröllop? — Körka.

E hvite mar¹ står i stal¹ å lägger rompen på
tak²? — Murn.

E tynna kom frå inlan¹ å geck te utlan¹, mä tvo
slags dräcka i, men hvarking sveck hälle tapp? — Ägget.

Ett hus fullt mä blå ull, men en får'nte näfven
full? — Nä dä ha röke fram ur spisen.

Ett vintervuxet trä mä rota opp å toppen ner?
— Takisen.

Fem å tjuge hovve går te vatten, men dä
dräcker'nte mer hälle ett? — En skodde häst, som går
te vatten för å dräcka.

Före som e pära, medtpå som en mjölsäck² å
bakte som e skära? — Toppen.

Fyra töser dansa i en blaggarssark? — Spetera i
e nöstevim.

Han kommer smallrane å ballrane mä tarmane
på armane, öga i näfven å rosa i skal¹? — Den som
spelar viol.

Hva ä dä, som bon går bortimä jargarn å letar
etter, men ente vell ha? — Hälet.

¹ läses med öppet a-ljud. ² mjölsäck.

Hva ä dä, som gapar öfver vatten, men allri dräcker? — Bjälla.

Hva ä dä, som går natt å da, men allri kommer te döra? — Klocka.

Hva ä dä, som står på sten, böstar ben å klyfver horn å tutar? — Toppen.

Hva ä dä, som en nöckar mest å nämmer minst? — Döregrepen.

Hva ä dä, som ente kan vännas i en åxebås, men får rum å stå i en råtterele? — Homlestång.

Hva ä dä, som om dan ä fullt åf kött å blo, om natta står och gapar? — Skon.

Hva ä dä, som ser hvar man i härn¹? — Treskel.

Hva ä dä, som tvo karar ente kan bära på e såstång, men en onge kan bära dä i näfven? — Ägget.

Hva ä dä, som ä lite å nätt, gurt² å tätt å'nte helt imella håla? — Fingerböra.

Hva ä dä, som ä svart som jola, trindt som sola mä ett öga i rompen? — Stekepanna.

Hva ä dä, som ä trindt som ett ägg å gär egg? — Slipesten.

Hva ä dä, som ä trindt som ett ägg å når ikreng en körkevagg? — Nöstat.

Hva ä dä, som ä högre hälle hus, mindre hälle mus å dyrare hälle hela Dannemark? — Stjarna.

Hva ä tynnarste mella hett och kallt? — Fynsterruta.

Lapp på lapp, men engen söm? — Kålhovvet.

Likkista sam å sväfvade, liket bad och bäfvade, likkista var åf kött, men liket va ej dödt? — Jona i hvalfeskens buk.

¹ hälen. ² gult.

Litet å nätt, hoppar så lätt, sju kongerike kan'te
besslat? — Loppa.

Månge rö kalvvar i en bås; så kommer e köllete
ko å kör ut allihopa? — Nä en rakar glocköla ur
ommen.

Stabben står å leljan går, de tije drar de fyra?
— Nä en mjølkar.

Tvo dö luggas? — Nä en karar å skröbbar.

Ordspråk.

- All snålhet tar ett snöpele slut.
Atter å fram ä like långt.
Bak ryggen på smen ä bäste fre'n.
Banner biter ente i skinn.
< Berga ä allri högre hälle trolle råkås.
Blyge hunnar bli allri fete.
Bättre ett ol fore hälle tvo etter.
Bön mat å äten mat ä ett.
De grymtar så griser som gamle svin.
Den, de ger, se han tigger, den bör de slå, se
han ligger.
Den ene korpen hackar ente ut öga på den andre.
Den galnaste talar ofta sannaste.
> Den geta, som bräker mest, mjolkar minst.
< Den har allti nå't å forebära, som allri godt
vell göra.
Den hunn, en drifver te skogs, biter ente mange
djør.
Den late å den fete har allti ondt åf hete.
< Den rike kokar i hva han vell, å den fattäge i
bara mjolka.
Den räddaste slår først te.
Den skamlöse går in i hvar stofva.
Den, som ente vell se opp mä öga, får se opp
mä pongen.
Den, som gapar etter allt, han ser, han får gråta,
nä de andre ler.
Den, som jarna vell kvä, får allti nå' te visa.

Den, som går obedde te, går otackate ifrå.

Den som gömmer, så har han.

Den, som har lite å gära hemma, har ofta mö
borte.

Den, som ha skafve åf köttet, bör slecka bena.

Den, som ha komme först i säcken, ska sist ut.

Den, som ha toke skam i båten, får föra'n i lann.

Den, som ska bygga hus etter alle mans rå, får
dä allri falägt.

Den, som ska jäga andre, får sprenga sjöl.

Den, som ska mä ulfven äta, får mä ulfven tyta.

Den, som ska slås mä troll, bör ha el i munn.

Den som vågar, så vinner han.

Den sten, som ofta ruggas, mosas ente.

Den trå vinner.

Den väntar ente for länge, som väntar på nå't godt.

Der geta ä bonnen, gnafver ho.

De store känner hvarandre, de små spanner
hvarandre.

Dä en talar om trollet, ä dä i första.

Dä blir ente vigt, uta dä ä likt.

Dä en spær for sin egen munn, dä äter både katt
och hunn.

Dä finns flere brokete bittjer hälle prestens.

Dä goa blir allri for mö, nä dä ä rå te't.

Dä kommer ente an på en, dä tvo trätter.

Dä kröker säg i ~~h~~, dä krokete ska bli.

Dä kvettar hva koa mjolkar, nä ho sjöl span-
ner ut'et.

Dä känner hvar säg.

Dä köper engen åxen uta ben.

Dä rinner mö vatten, mennas mörnarn söfver.

Dä ryker ente ur brann, uta dä ä el i'n.

Dä sker ente jarna nå't hästebyte på gån.

Dä sker ente nå't ondt, uta dä har nå't godt
mä säg.

- Dä skriker ente dä rømmet, som tomt ä.
Dä snopplar en häst på fyra ben.
Dä, som ente trifs i kött å skinn, må ut i vär
å vinn.
Dä soa bryter, får grisen betala.
Dä va e fråga, om kongen ä adelsman!
Dä vell ente klut te klä, å ente bete te mössa.
C Dä växer många vackre trä i skogen, men dä
ä'nte alle, som duger te fioler.
Dä ä bättre å få nå't hälle ente.
Dä ä bättre å kasta ett ben for bittja, hälle biss
mä'na.
Dä ä bättre å våra liflöse hälle rålöse.
Dä ä bättre å ta ett steckol, hälle forhasta säg.
Dä ä engen for gammel te å bli skorfvet.
Dä ä engen krok i artåkern.
Dä ä engen lek, uta alle ler.
Dä ä enget lyte å ha stort snyte; dä ä större skam
å komma näselöse fram.
Dä ä godt å ha nå't te hänga hatten på.
C Dä ä like illa, hvecken finger en skär säg i.
Dä ä lite, som ogrannar ögat.
Dä ä'nte alle svin, skata rir.
Dä ä'nte borte dä, som rinner ur näsa i munn.
Dä ä'nte godt å gäta den höna, som jarna vell
varpa ute.
Dä ä'nte godt å lära en gammel hunn å huka.
Dä ä'nte godt å se hossen sin barfotte hvar mora.
Dä ä'nte ofta brö i hunneboa.
Dä ä ofta, som slän går fore mara.
Dä ä skräp te korn, som växer ä'nte äxer.
E blinne höna hettar også korn.
En får ställa munn etter massäcken.
Engen vet, hvar harn har sin gång.
En jägar ofta harar i en an's hals.
En liten gär möt, mennas en store vännar säg.

En ska'nte löfta på mössa, felle en får se harn.
En ska 'nte vänna välpar på smordt lär.
En skälm ä dä, som byr bättre hälle han har.
En solete näfve gär en fete mule.
En står ofta i lyset å skygger säg sjol.
E solete so vell ha e solete mä säg.
E svarte ko mjolkar og hvite mjolk.
För möt å för lite skämmer allt.
Ha en väl hoppa öfver hunn, så hoppar en allt
öfver rompen og.
Han gnäller den hunn, som slaget får.
Han kom ente för sent, han, som ble hängde
ve ljus.
Han ä borte den sön, kusen tar.
Hastevark ä lastevark.
Hunn på hunn, så länge dä ä en igen.
Hva tvo talar, kommer ente den trejje ve.
Hvar å en dansar bäst mä sin like.
Hvar å en häst ä, som han ä hellen te.
Hvar å en kärar el unner si gryta.
Hvar å en ä harre öfver sin stackare.
Hästen å sön äter i dön.
Ila kommer allri te hvila.
I nöfall får en nöcka träben.
I oti ska en troll dräpa.
Kommer da, kommer rå; kommer snö, går
den väl å.
Kvällskörne naglar å nordtvättadt hår rottnar ente
på körkegår'n.
Körkas granne ä sist framme.
Lus å skörf trifs bäst ihop.
Långe fasta ä engen brö-spar.
Mennas gräset gror, dör mara.
Messunde mat smakar bäst.
Messunde mat å engen mat ä ett.
Månge hunnar ä harns dö.

Många munnar gär tomt fat.
Ny limmar sopar bäst.
Nä den fattäge blir rik, blir han fan lik.
Nä den fattäge får ost, ska han steka'n.
Nä den fattäge ska vinna, blir dä stänn.
Nä dä blir lite i hon, biss svina.
Nä dä regnar välling, har den fattäge enga ske.
Nä ongane får som de vell, så gråter de 'nte.
Nöa drifver hunn i bänn.
Om alle spottar på en sten, så blir han snart väte.
Om en ente äter säg mätte, så sleckar en sä 'nte
mätte häller.
Om en har klafve, får en allti ko.
Om soa går te Röm å tebakerns igen, så ä ho so
likeväl.
Ondt goss forgäss sällan.
Presten å hunn för säg mä munn.
På ett öga kan mara bli blinne.
Rotet ä snart refvet.
Smens mar å skomakarns käring ha allti sämst
på fottera.
Smoler ä og brö, banner ä og hat.
Små sår å fattäge förällrar ska en ente forakta.
Snålheta bedrar ofta visheta.
Soltene hunnar jagar bäst.
Store ol å fett fläsk fastnar ente i halsen.
Sörj ente för den da, du 'nte ha sett.
Tefället gär tjyfven.
Tess mer en rör i smörja, tess varre loktar ho.
Torfva gefter skorfva, gull gefter troll.
Tvo store går ente i en påse.
Töcket kan like snart falla på e koruka som på
ett leljebla.
Vackre viser ä allri länge.

Alle barn i början, sa käringa, nä ho sätte säg i väfven å va hundra år.

Alle måner drar, sa mugga, nä ho spotta i hafvet.

Allri för lif, sa han, som sköt i mörehögen.

Dä går väl öfver, sa han som spydde i sän.

Dä va dä ja for etter, sa han som feck örefil.

Dä va engen ska i for gossen, nu får han jacka, sa bon, nä rockeflankera¹ brann opp för'n.

Dä va godt dä geck, som dä geck, sa käringa, nä ho slog ryggen åf grisen.

Dä va jamt skägg, sa barberarn, nä han raka katten.

Dä va rolegt dä, sa bon, nä skogen brann.

Dä ä bra, som dä ä, sa han, som hade el i håret.

Engen fre å få, sa han, som söf i körka.

Engen man rädde, sa bon, nä han sprang for harn.

Gonatt i da! sa Råberg, nä han for i vassån.

Hardt emot hardt, sa skam, nä han bet i sten.

Här ska du få känna på rent, lefvanes blo, sa käringa, nä ho valsa mä katten.

Här ska du få se, sa skam, nä han klöppte ögnelåka åf mor si.

Nu känner ja te schäsen, sa skam, nä han åkte på kockerstocken.

Nu känner ja te krutet, sa skam, nä han sköt mä kälfröt.

Uti ditt lann du blif å bo, där kan du dig väl föda, sa Stolle-Nils, nä han släppte lusa tebakere i barmen.

Välkommen i dä gröna, sa skam, nä han kasta mor si i nässlehögen.

Å pengane, pengane! sa han, som låg i sjön.

Ära den, som äras bör, käre far kör fore, sa bon, nä han lätte presten fara förbi säg.

¹ rockskörten.

Folkvisor.

På kongsgårn.

Segla mäg ut där sör i mä ön! ;:
Där satt dä e käring å svor å va dö.
Dä må man tro.

Segla mäg ut där sör i mä strann! ;:
Där satt dä e käring å ella mä vann.
Dä må man tro.

Segla mäg ut te konungens går' ;:
Se, konungen sjöl for mäg ute står.
Dä må man tro.

Konungen setter å binner på not, ;:
Å drottninga setter å sålar på skor.
Dä må man tro.

Konungens dränger de stöper vaxljus, ;:
Å drottningas piger de bygger på hus.
Dä må man tro.

Soa ho äter ur selfverhorn, ;:
Å koa ho bygger på körketorn.
Dä må man tro.

Björn stog i smija å va sme, ;:
Å vargen stog ute å klyfde ski.
Dä må man tro.

Sön han kasar å hogger ner skog, ;:
Å geta ho drar både harf å plog.
Dä må man tro.

Hörn han setter å nöstar på garn, ,:
Å räfven han setter å vaggar små barn.
Dä må man tro.

Höna ho högg å gjorde gagn, ,:
Å katten drog rätter i en vagn.
Dä må man tro.

Dä stog e par hunnar å mura mä ler. ,:
Å vell de höra lögner fler?
Dä må man tro.

Dä stog e par galtar, la fläsk uti salt, ,:
Å nu ä dä lögn, dä ja ha sjongt allt.
Dä må man tro.

Riddare Tyne.

Det var riddare Tyne. Sin glafven mot bröstet
han kryster. Och antingen han till fot eller häst, var
den riddaren sedig och tyster.
Styr väl de runor!

Det var riddare Tyne. Han skulle skjuta hjortar
och hindar. Så fick han se, hvar Olle Wille Wargens
dotter satt inunder grönskande linden.
Styr väl de runor!

Det var riddare Tyne. Sig hastigt ur sadelen svin-
gar och går så till jungfrun under grönaste lind, som af
rosor band kransar och ringar.
Styr väl...

“Ack hören, i riddare Tyne! I sitten mig icke så
nära; ty kommer min fader och fästeman, eder lifstråd
säkert afskäres“.
Styr väl...

“Jag hafver en fästeman i berget så grym, en kämpe öfver hela världen vida. Och aldrig ges kämpe i världen så gill, som vågar mot honom att strida“.

Styr väl ...

— “Och förr än du skall hafva en bergakung, och honom skall ske sådan lycka, förr mister jag lifvet och brynjan tung och bryter min glafven i stycken“.

Styr väl ...

Det var riddare Tyne. Han satte sig på grönskande ängen, allt medan hon slog ett runarslag; strax blomstrade marken och ängen.

Styr väl ...

Det andra slaget, hon på gullharpan slog, så ljufveligt mände det klinga, att lilla lärkan, i gräset satt, af glädje i luften sig svingar.

Styr väl ...

Det tredje slaget, hon på gullharpan slog, så ljufveligt mände det klinga, att lille grå falken, på kvisten stod, han bredde ut sina vingar.

Styr väl ...

Det fjerde slaget, hon på gullharpan slog, så ljufveligt mände det klinga, att vilda djuren i mark och skog ej visste, hvart de ville springa.

Styr väl ...

Det femte slaget, hon på gullharpan slog, så ljufveligt mände det klinga, att fisken, som lekte i närmaste flod, förglömde, hvart han ville simma.

Styr väl ...

Det var Olle Wille Wargens fru. Sig ut genom bergadörren titta. “Bättre vore dig i berget nu vid din brueskrud sömmande sitta“.

Styr väl ...

“Bättre det fölle din fästeman i lag, du sydde din brueskrud till ända, än sitta under lind och med runarslag riddare Tyne förtjusa och blända“.

Styr väl ...

Det var Olle Wille Wargens dotter. Så makligt åt berget hon skriker. Den riddaren, klädd i skarlakan och skinn, han följer den jungfrun så blider.
Styr väl...

Det var Olle Wille Wargens fru. Hon gyllene stolen framtager och sätter riddare Tyne derpå, allt intill dess hanen han galder.
Styr väl...

Det var Olle Wille Wargens fru, de fem runaböcker framtager och läser så honom af runorna ut, den dotteren har bundit så fager.
Styr väl...

“Nu ären i af runorna fri och frälste från allo kvida. Men aldrig kan i få dotteren min och rådeligt är icke bida“.
Styr väl...

“Jag hafver en syster på Iseland, så väner och skön som en blomma. En kämpe så modig som i nu väl kan henne med svärdet bekomma“.
Styr väl...

“Aldrig får hon i dansen gå, utan henne följer sju kvinnor, och aldrig får hon på gullharpan slå, om ej konungen sjelfver är inne“.
Styr väl...

Det var Olle Wille Wargens fru, band svärdet vid riddarens sida. “Och aldrig har kämpe i verlden ännu haft bättre, när han ville strida“.
Styr väl...

Så gaf hon honom en häst så god samt sporrar, blanka och nya. “I tör väl spörja er vägen fram, er häst väl råkar till bya“.
Styr väl...

Sist gaf hon honom ett gyllene skind. “Rid fort, rid fort, riddare Tyne! Ty rättnu kommer kär herren min hem; han mände er icke här finna“.
Styr väl...

Det var riddare Tyne. Red sig under grönskande lindar. Der mötte de honom, de bergakungar två, så sakta åt berget de rida.

Styr väl...

“Väl mött, väl mött, riddare Tyne! Din häst kan väl med dig gånga. Och hvart har du ställt resan din, eller hvar ligga vägarne långa?”

Styr väl...

“Jag hafver mig ärnat åt Iseland, mig der till att fästa en blomma; men här vill jag pröfva mitt goda svärd, mig anting till skada ell' fromma.”

Styr väl...

— “Rid i fred, rid i fred, riddare Tyne! För mig skall du friden få njuta. Det komma väl de kämpar på Iseland, som ha lust med dig glafverna bryta.”

Styr väl...

Det var riddare Tyne. Red sig under Iselands lidar. Der mötte honom Iselands kämpar sju. De bödo honom hålla och bida.

Styr väl...

“Säg, lyster dig fäkta om äran med mig, eller om guld det röda; eller törs du nu rida en dust med mig om bägges vår fästemoä?”

Styr väl...

— “Ah, ej vill jag fäkta om äran med dig, ej heller om guld det röda; men väl tör jag kämpa så mannerlig om bägges vår fästemoä.”

Styr väl...

Den första dusten de redo ihop, de kämpar de voro så raska, det finthårda berget de tumlade på, det trampades sönder som aska.

Styr väl...

Det var riddare Tyne. Sin häst han väl kunde svänga, och hvartåt han vände sitt goda svärd, der delte han blodiga slängar.

Styr väl...

Det var riddare Tyne. Han var både vrede och starker. Han högg systersons hufvud utaf, att det rullade längs utåt marken.

Styr väl . . .

Hastigt kom bud för konungen in, att "här är en kämpe så baldet, som slagit har tappreste riddaren din, och kämparne varma han håller".

Styr väl . . .

Det var Niklaus, den gamle kung. Han slet sig i skägget det hvita. "Och hvem som kan falla den kämpe så ung, guldsabel och mård skall han slita".

Styr väl . . .

Det var Iselands kämpar sex, som önskade vinna den lyckan. Men en del ble halta och lemmalös och måste se'n hoppa på krycka.

Styr väl . . .

Det var Iselands kämpar sex, de tänkte den äran att vinna; men somliga miste sitt unga lif och somliga blefvo stenblinda.

Styr väl . . .

De fäktade intill kvällen blå i tanke att vinna de priser; men slängar för guld det mände de få. Af skadan blifver man viser.

Styr väl . . .

Det var riddare Tyne. Han red sig till konungen på borgen, och konungen ute för honom står med bäfvan och tusende sorger.

Styr väl . . .

"Ack hör, du konung, och nalkas så god, om dig lyster att helbregda blifva. Och förr än jag träder på marken med fot, så skall du din dotter mig gifva".

Styr väl . . .

— "Jag tager dig gerna, riddare, till måg och skänker dig halfva mitt rike; ty raskare kämpe jag aldrig såg — ej finns i verlden din like".

Styr väl de runor!

Lekar.

Det brinner ett ljus.

Sedan sällskapet ordnat sig i ring, uppstämmer man, då denna sätter sig i rörelse:

Det brinner ett ljus, det brinner så klart,
det brinner ett ljus som kransar.

O, kunde jag den äran få
att med min käresta dansa.

Dermed går en gosse af sällskapet bort till en flicka, hvilken han för med sig in uti ringen, och med hvilken han långsamt dansar omkring, under det de öfriga sjunga:

Vänd dig om, ta mig i famn
och dansa med mig mera,
och vänd dig sedan om igen
och dansa med mig mera.

Du har var't mitt första stöd
och du skall bli mitt sista.

Och om jag icke dig kan få,
så skall mitt hjerta brista.

Sedan dessa återtagit sina platser, fortsätter man: det brinner ett ljus o. s. v., hvarvid ett par andra gå inom ringen, och så undan för undan.

Det gångar två herrar i snögen.

Sällskapet sluter en ring, inuti hvilken träda två gossar, hvardera med en näsduk på axeln. Derpå uppstämmer man:

Det gångar två herrar i snögen,
sjung falleri fallerallanlej!

De säger, att de äro bröder,
sjung fallerallanlej!

De fria för hundra riksdaler,
sjung falleri . . .
De eger knappt en daler,
sjung fallerallanlej!

(De båda gossarne gifva nu näsdukarne åt hvar sin flicka).

Korgen jag dig skänker,
sjung falleri . . .
En annan jag påtänker,
sjung fallerallanlej!

(Härpå vända sig gossarne till två andra flickor).

Handen jag dig gifver,
sjung falleri . . .
blott du mig trogen blifver,
sjung fallerallanlej!

(Ringens stammar, under det de båda paren dansa en vals, som sjunges, och till hvilken orden äro:)

Blott för dig uti dansens ring
svingar jag omkring
uti valsen in.
Blott för dig, som min himmel är,
du som har mitt hjerta kär, fallera!

Gullbandet.

Sällskapet sluter ring omkring två flickor, hvilka gå derinom, bärande hvar sitt band, som de skola fästa om halsen eller armen på den gosse, de utvalt, och med hvilken de till sist komma att dansa. Ringen sätter sig i rörelse, och sången ljuder:

Flickorna går i dansen med röda gullband :;
så knyter de det om sin kärastes arm :;

Kära flicka lilla, knyt inte så hårdt :;
Jag ämnar ej att rymma bort :;

(Då flickan vänder sig om, smyger sig gossen ur ringen och gömmer sig).

Och hastigt ur leken den gossen försvann :;
med flickans röda, gyllene band :;

Nu har han var't borta i dagarne tre :;
nu önskar jag honom åter få se :;

(Återkommer.)

Öppna nu porten för östan och vest :;
der kommer han ridandes uppå en häst :;

(Sluter flickan i sina armar.)

Vill du mig något, så har du mig här :;
till dig står allt mitt hjertas begär :;

(De återförenade valsa.)

Nu äro de gifta, det kan i väl se :;
och lefver de till året, så är de väl tre :;

Öppene står både portar och lucker.

Sällskapet ordnar sig i ring, hvarvid en person ställer sig utanför och en innanför densamma. Dessa fatta hvarandra i hand, och höja de förenade armarne, bildande sålunda en port, genom hvilken ringen drager fram, under det man sjunger:

Öppene står både portar och lucker.
Alla skola vi derigenom krypa,
för ro och för ära,
för bockar och värar.
Ingen slipper i dansen fram,
innan han sagt sin kärastes namn.
Hvad heter han ?

Nu sänka de båda personer, som bilda porten, armarne, hvarvid ringen stannar. Han eller hon, framför hvilken »bommen» nedfälles, uppgifver namnet på en flicka eller gosse bland sällskapet, hvarefter dessa båda träda in uti ringen och dansa med hvarandra, medan de öfriga sjunga:

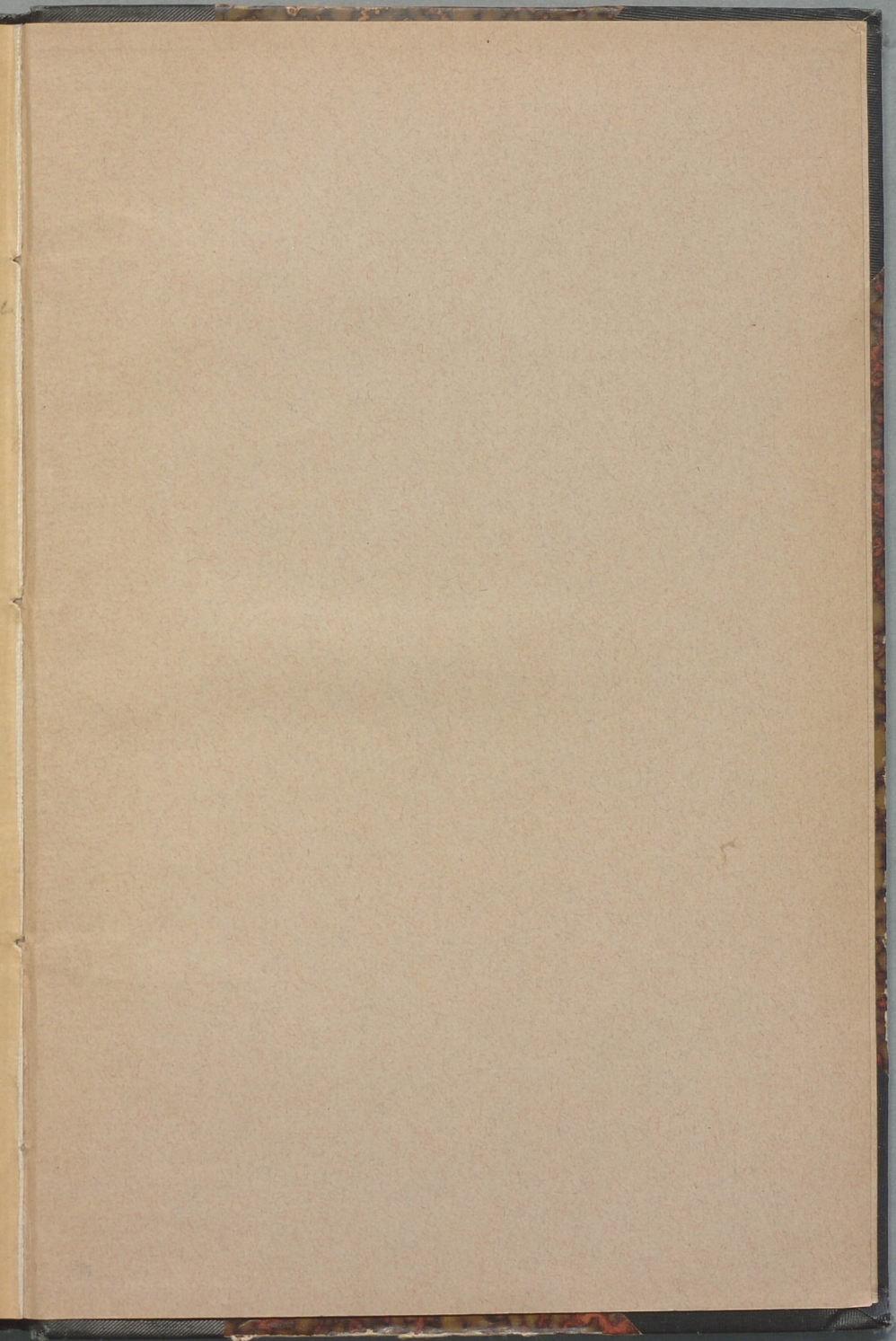
De äro befästa med tolf gullringar och apelgrå hästar.
Hon (han) svara' honom (henne) ja,
hon (han) ville honom (henne) ha
och bad honom (henne) vara välkommen i da .:;
Hon svara honom o. s. v.

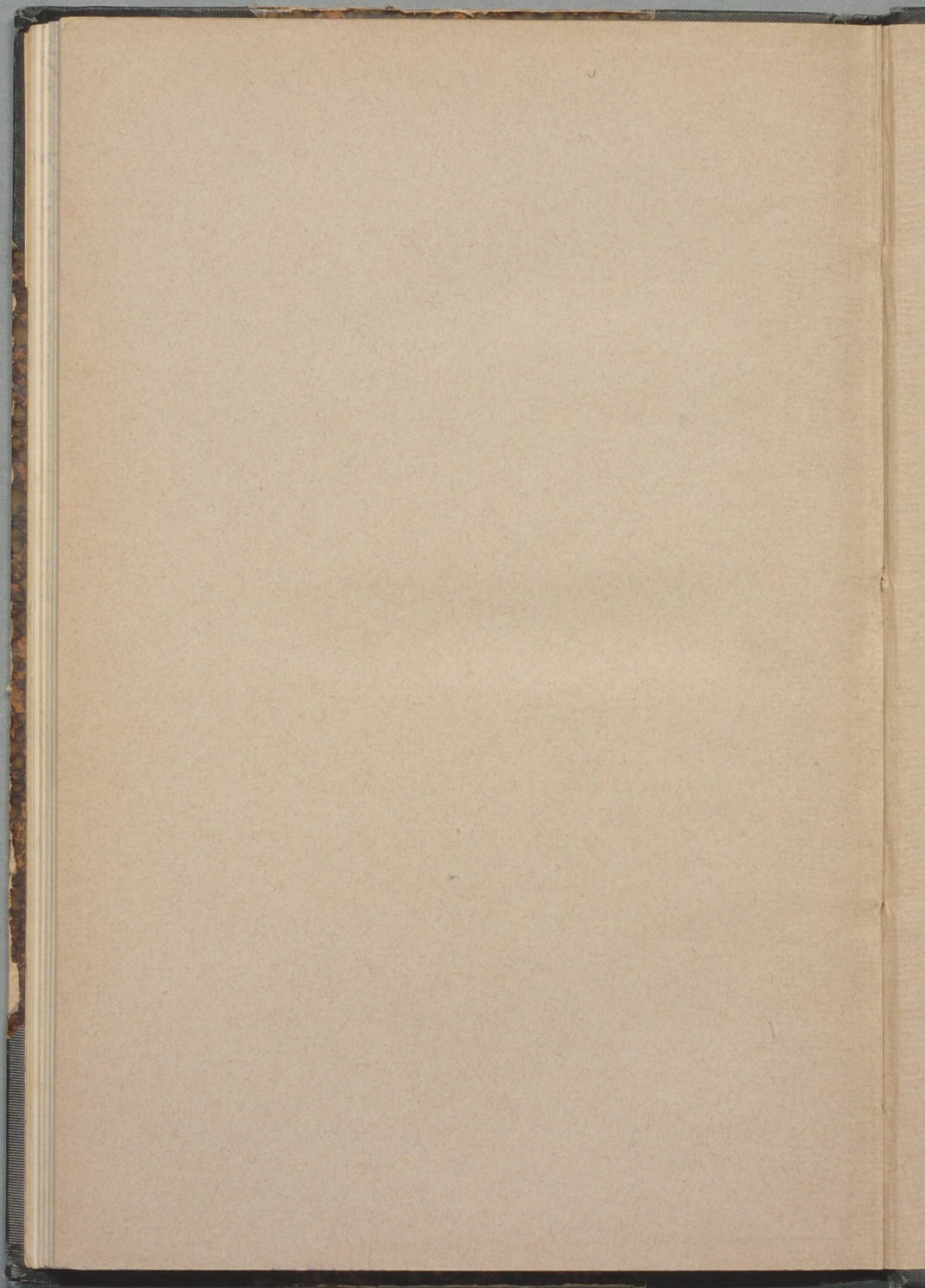
Härpå intaga dessa båda personer sina platser i ringen, som ånyo sätter sig i rörelse.

Printed in Great Britain

Pris: 1 kr. 25 öre.

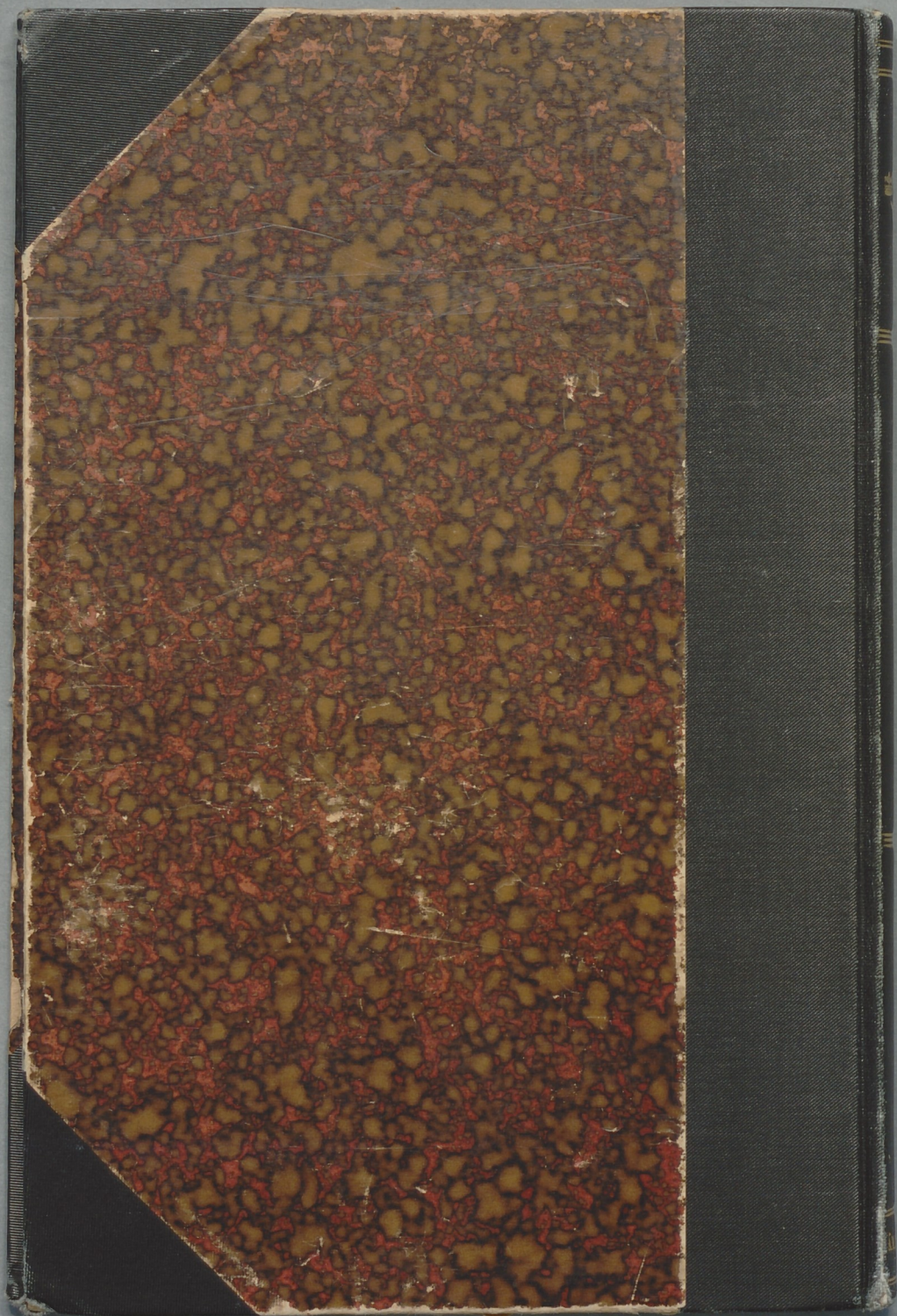

National Library
of Sweden

LÄSESALSLAN

60001000345376

www.books2ebooks.eu